ISSN 0235-0351

5/2017

Raamatukogu

Ilmub aastast 1923

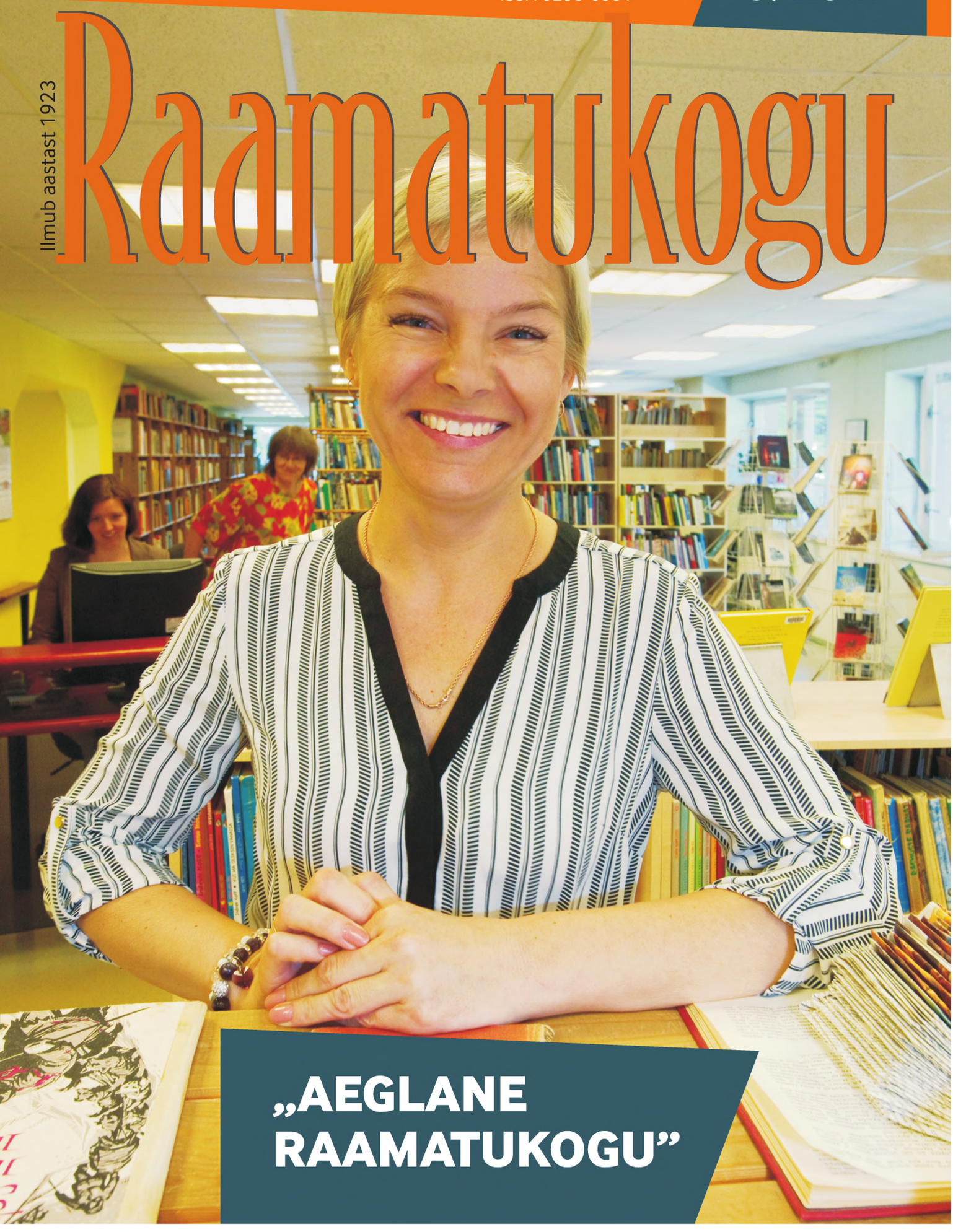

„AEGLANE RAAMATUKOGU”

Hea lugeja!

Vastse numbri päevateemaks on *Aeglane raamatukogu*. Mida see sõnapaar tähendab? Dr Krista Lepik Tartu Ülikoolist selgitab, et *aeglane raamatukogu* tähendab kasutajaile rahuoaasi kiirustavas maailmas ja et *aeglaseks raamatukoguhoidjaks* olemine on eeskätt raamatukoguhoidjat ennast, seejärel aga lugejat hoidev ja toetav mõtteviis ning käitumine.

Obinitsas elav poetess Kauksi Ülle pöördub Eesti raamatukoguhoidjate poole setu keeles ja osutab maaraamatukogude olulisusele nii Setomaa vallas kui ka laiemalt. Ta on veendunud, et külaraamatukogudel on inimestele palju pakkuda ka praegu, mil Eestis toimub haldusreform. Lugeda saab intervjuud Türi Raamatukogu direktori Astrid Karpenderiga, kes alustas sel ametipostil enne eelmisi jõulupühi. Kai Välbe tutvustab Rahvusraamatukogu mullust teenusekvaliteedi uuringut. Lastekirjanik Kätlin Vainola räägib, mida tehakse Eesti Lastekirjanduse Keskuse loovkirjutamise huviringides. Teeme reklaami esimesele eestikeelsele infoteaduse kõrgkooliõpikule *Infoteadused teoorias ja praktikas*, mille autorid on Tallinna Ülikooli infoteaduse akadeemilise suuna õppejõud Sirje Virkus, Aira Lepik, Elviine Uverskaja, Tiiu Reimo, Silvi Metsar, Raivo Ruusalepp, Aile Möldre ning Merle Laurits.

Eesti Raamatukoguhoidjate Ühingu rubriigis on vaatluse all kogude toimkonna ja erialaraamatukoguhoidjate sektsiooni tänavused õppereisid Peterburisse ning Stockholmi. Juttu tuleb ka sel aastal väljastatud kutsetunnistustest.

Soovin head lugemist ja kaasamõtlemist!

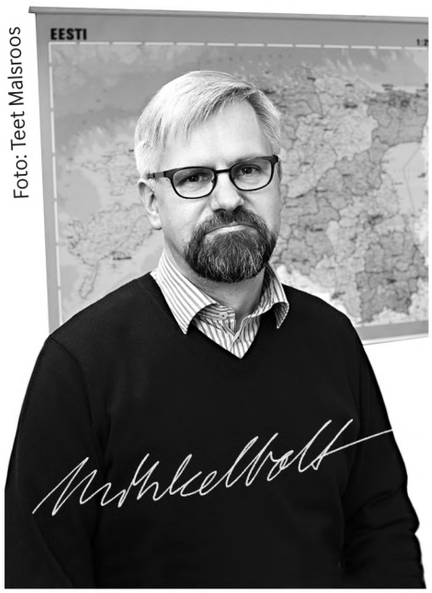

Foto: Teet Malsroos

AVAVEERG

3 Kõigi jaoss om raamatut, naaratust ja hää sõna
Kauksi Ülle

PÄEVATEEMA: *AEGLANE RAAMATUKOGU*

4 *Aeglane raamatukoguhoidja* informatsiooni kiirteel
Krista Lepik

7 *Infoteadused teoorias ja praktikas* on ilmunud!

8 *Aeglane raamatukogu* – rahulik oaas kiirustavas maailmas
Krista Lepik

ARENDUSTEGEVUS

10 Milline on raamatukogu mõju? Teenusekvaliteedi uuringust Rahvusraamatukogus. I osa
Kai Välbe

PERSOON

16 Astrid – parandamatu optimist Türilt. Intervjuu Astrid Karpenderiga
Mihkel Volt

LASTE JA NOORTE KULTUURIAASTA

24 Lapsed loovalt kirjutamas
Kätlin Vainola

EESTI RAAMATUKOGUHOIDJATE ÜHING

27 Kogude toimkonna kolm päeva Peterburis
Kate-Riin Kont

36 Erialaraamatukoguhoidjate õppereis Stockholmi
Ülle Kalvik

41 Aastatel 2005–2017 on välja antud 1020 raamatukoguhoidja kutsetunnistust
Krista Talvi

42 SUMMARY

Foto: Eve Kask

Kõigi jaoss om raamatut, naaratust ja hää sõna

Kauksi Ülle, *luulõtaja*

Hüäq raamadukogoinemiseq, tervitä teid siist Lõunõ-Eestist, Setomaalt Obinitsast! Säält kos kurõq kulda sööväq ja haniq hal'last hõbõdat. Hõbõdat kandva muidoki leelotajaq naaseq – lauluimäq. Seto baaba Vabarna Anne om eeposõ Peko luuja. Timä leelotamise perrä kirot eeposõ üles tä kirämõistjast poig. Kirotama ja lugõma naksi seto naaseq küll suurõmbalt jaolt Eesti Vabariigi aigu, aga kirju – käüse ja vöömustride, hammõ ja kumagukirju mõistmise poolõst näil võistlõjid olõ-õi. Uma vaarimä laulõ laul üle ilma timä järglanõ Vabarna Jalmar.

Edimäne raamadukogo oll tsaariaigu Obinitsah olnuq kapp oppaja tarõh: säält võeti ja viidi tagasi, sinnäq annõtõdiq. Kui tull nõukogudõ võim, sis ollõv palotanuq vereväs naanukülänäioq noid raamatid. Üle nelläkümne aasta oll Obinitsa raamadukogokõsõ juhataja Sillaotsa Liidi, kiä kuuli 22. oktoobril 2016. Säänest inemist ei unõta kiäki. Timä and sjookandi inemisile tuu õigõ raamadu lukõq, timä man oll pesä seto laulukoorõl, vannul inemisil. Sääl oll ka tuuaignõ noortõkeskus, kuigi toda nii es mõistõta nimetä. Timä hingevalgus om kõiki hoitnu vaimsõlt eloh aastakümnid. Tä om kõnõlnu kuiss tä pidi tüü kõrvalt käsu kõrrah kjauma pinne ja lehmi loendamah, pikki maid laulukoori lauljid kutsmah vai proovidõh. Timä armastus raamatide lugõjide ja raamatide vasta oll otsalda. Tä kõnõl, kuiss 50ndil aastil panti lugõjide plaan raamadukogodõlõ pääle, a vanõmba inemiseq opõq viil pühäpääväkoolõh lugõma... Pensionilõ minneh tekk tä viil Seto Muuseumitarõ valmis. Raamadukogo koliti vahtsõlõ majja, ni timä tekk muuseumi – et nä sinnäq määnestki baari ei jovvas tetäq, nigu tä ütel.

Ka nüüd kos ma olõ 15 aastat Obinitsah elänü, om mi väiku küläraamadukogo kõigilõ elänikõlõ ka klubi ja kultuurimaja iist. Lillmaa Tiina om alati häätahtlik ja abivalmis. Kui tütrekene Leelo käve latsiaiaga sääl, sis ütel tä ilostõ – raamadukodo. Raamadukogotarõkõsõh kääväq latsiaialatsõq imäkeelepäivä pidämäh, inemiseq digiallkirju andmah ja eelektrimassu masmah. Kõnõldas haigusist ja poliitikast, kääväq küläh kiräniguq, poeediq ja poliidigu, presidendiq ja residendiq.

Valdadõ liitmine, haldusreformi täringumäng om murõlik jututeema ka miiq raamadukogoh. A mi olõ kimmä, et niikaua kui võimalik, hoit Setomaa vald ummi raamadukodosid – nigu lats ütel – iks valla. Ei olõq alati tähtis tuu, et kõik kooliq vai raamadukogoq vai tüüstüseq vai küläq ommaq suurõq – tähtis, et nä ommaq lähedäseq, umaq, ligidäl.

Siin Obinitsa küläraamadukogoh om mitma riiuli pääl kohalikõ autorite raamadu: Riitsaarõ Raili *Seto tikand*, Lillmaa Terje *Seto pitsiraamadu*, Sillaotsa Liidi kodoluuraamadu, *Seto aabits*, setokiilne aokiri *Peko Helü*, Vananurmõ Ilmari raamadu. Timä om luulõtaja, tõlkja ni proosakiränik ja aokiränik olnu kõik elo. Ka minu raamadu ja CD ommaq kinäste riiuli pääl.

Kui mul nüüd paari nädälä joosul tulõ vällä vahtsõnõ luulõkogo *ObiNizza*, siis edimädse kätte saad raamadu vii õkva Tiinalõ raamadukokko. Kui esi kohegi nii är panõ, et ei lövväq, sis raamadukogoh iks om... Nii om mõni kõrd olnuq kah!

Jõudu ja suurt armastust raamatide ja lugõjide vasta kõigissõ raamadukododõssõ!

Aeglane raamatukogu

Foto: Teet Malsroos

Aeglane raamatukoguhoidja informatsiooni kiirteel

Ööpäeva jooksul on meie kõigi käsutuses 24 tundi, kuid mõnikord tundub neid tunde olevat kas ülearu palju või, järjest sagedamini, hoopis häbematult vähe. Viimasel juhul ütlevad teadlased, et tegemist on sotsiaalse aja tihenemise ja kiirenemisega

(Harro-Loit ja Vihalemm 2017, lk 417).

Krista Lepik

Tartu Ülikooli info- ja dokumendihalduse, raamatukogundus- ja info-keskkondade rakenduskõrghariduse programmijuht, infoteaduste lektor, PhD

Sotsiaalse aja tihenemist ja kiirenemist iseloomustavad väga hästi erinevad tähtajad, pidevad katkestused ja ümberlülitumised tööelus, kindlate tegevuste jaoks paika pandud *ajaakende* kadu – kuna igapäevaselt võib ette tulla ettenägematuid sündmusi, tuleb oma igapäevaelu organiseerida võimalikult paindlikult (samas, lk 217). Taolise ajasurvega toimetulekuks püüavad inimesed rakendada *rööptegutsemist ehk mitme tegevuse sooritamist samal ajal* (samas, lk 418), kuid on iseasi, kas nad pideva rööptegutsemisega ka rahule jäävad. Kui Vihalemm ja

Rööptegutsemine võib tulenevalt paiknemisest elukaarel ja tööpõllul olla ühele rõõm ja edasipürgimise vahend, kuid teisele rahulolematuse ning ajastressi allikas.

Lauristin (2017) uurisid eestimaalaste ajakasutussuutlikkust (ehk seda, kui hästi saavad inimesed aega kasutada töö, suhtlemise, kultuuri tarbimise jms tarbeks nõnda, et näiteks mõju tervisele ja meeleolule oleks sealjuures positiivne), ilmnes, et erinevate inimeste võimalused ja huvid rööptegutsemise osas võivad olla väga erinevad. Nii võib rööptegutsemine tulenevalt paiknemisest elukaarel ja tööpõllul olla ühele rõõm ja edasipürgimise vahend, kuid teisele rahulolematuse ning ajastressi allikas. Siit tekivadki küsimused, mis võivad huvi pakkuda ka selle ajakirja lugejatele: ühest küljest, kuidas saaks raamatukoguhoidja ise paremini hakkama rööptegutsemise pööristes ning kuidas saaksid raamatukoguhoidjad toetada inimesi, kes kuuluvad pidevas ajastressis olijate rühma?

Aeglane töö ei tähenda laisklemist ega aeglasi liigutusi.

Tänavusel rahvaraamatukoguhoidjate suveakadeemial tõin mõlemad teemad päevakorda: peamiseks lähenemisviisiks, mille varal saab igaüks ise eespool kirjeldatud probleeme lahendada, valisin nn *aeglase mõtteviisi*. Pärast sissejuhatust nn aeglase liikumise mõtteviisi (vt ka mõisted *aeglane toit*, *aeglane mood*, *aeglane reisimine* jne) arutasime koos akadeemial osalejatega, kuidas võiks välja näha *aeglane töö* raamatukogus, kuidas see toetab raamatukoguhoidjat ennast ja mida on pakkuda lugejaile *aeglasel* raamatukogul või raamatukoguhoidjal. Sellest tulenevalt sisaldab alljärgnev artikkel sulamit varasemalt viidatud autorite mõtteist ning suveakadeemial osalenute arvamustest. Käesolevas artiklis pööran tähelepanu *aeglasele raamatukoguhoidjale* endale.

Nagu öeldud, võib meie käsutuses oleva aja tajumine olla väga erinev. Kui mõne *ootaja aeg on pikk*, siis teisel *ei ole aega silmagi sügada*. Ajahädas olijatele mõeldes on kokku pandud hulgaliselt kasulikke veebisaite, rääkimata raamatutest, millest paljud on pühendatud ajajuhtimise teemale. Iroonilisel kombel suunavad sedasorti käsitlused vaest ajanäljast võitma aega, et veelgi rohkem teha, kuid lõpuks on ka inimvõimetel piir, ilmutagu see ennast siis mõne terviseprobleemi või suhetesse tekkinud kriisi näol. Vahest oleks sel juhul mõistlikum hoopis eneselt küsida: mida saaks teha vähem, aga nutikamalt? Või kuidas töötada või õppida nii, et töine tegevus tunduks nõnda mõnus, et peaaegu unustadki end seda tegema? See tunne iseenesest on ju tuttav igale inimesele, kes on lugenud mõnd head raamatut ja avastanud pärast lugemise lõpetamist, et tasapisi on saabumas uus hommik.

Niisugust ennastunustavat sukeldumist töösse, meelelahutuslikku lugemisse või mistahes tegevusse kirjeldatakse erialakirjanduses *ajatu aja* kaudu (Berg ja Seeber, 2016). Sisenemine *ajatusse aega* eeldab teatud üleminekut: pealiskaudselt rapsimiselt tähelepanelikule süvenemisele, ärevalt kiirustamiselt (*mul on kõigest kaks tundi aega!*) teatavale rahule (*mul on tervelt kaks tundi aega!*). Selleks, et omas *ajatus ajas* või *ajamullis* rahulikult tegutseda, tulebki aega varuda – rohkem, kui alguses planeeritud ning kindlasti ka ettevalmistuste tegemiseks. Võtame näiteks süvenemist nõudva kohustuse – artikli või aruande kirjutamise: teksti kirjutamine ei alga hetkest, mil avame tekstiredaktoris uue faili või aruandepõhja, vaid väikestest asjadest nagu e-postkasti saabuvate kirjade teavituste väljalülitamine, enese varustamine kirjutamiseks vajalike materjalidega ja mõnelgi meist ka paraja kruusitäie ergutava kuuma joogiga. *Ajatu aeg* eeldab ka mängulisust, piiride kaotamist: pühendunud ja täpne digitaalne planeerimine (aruannet kirjutan kl 9.12–9.46) ei pruugi seda toetada, vaid sunnib pidevalt kontrollima tööks jäänud aega. Ka *seesmine kiusupunn* (nagu seda kutsuvad Berg ja Seeber, 2016) peab nn ajatul ajal vaikima: mure hakkamasaamise pärast, julguse puudumine, juba ette muretsemine äpardumise pärast ei ole siin abiks.

Jõudes *ajatusse aega*, saame asuda *aeglasele tööle*. *Aeglane töö* ei tähenda laisklemist ega aeglasi liigutusi. Kui olete kuulnud *aeglasest toidust* kiirtoidu vastandina ja võimalik, et valmistate seda ise ka, siis olete arvatavasti hea maitse, toidu nautimise ning kohaliku toidu sõber. *Aeglane töögi* eeldab korralikult tehtud töö nautimist, põhjalikkust, kohaliku eelistamist masslahendustele, aga ka tervise ja rahulolu seadmist esikohale. Mingis teatud karjäärietapis võib *aeglase töö* mõtteline vastand *kiirtöö* tunduda ju kasulik vahend enese väärtuse tõestamiseks, kuid sealjuures tekkivate vigade parandamine võib võtta rohkem aega kui juba algselt mõistliku kiirusega tegutsemine. Ka entusiastlik ületundide tegemine võib paista hea mõte (öeldakse suisa *kiida lolli ja loll teeb veel rohkem!*), kuid pikaajaliselt sellises tempos töötada paraku ei saa.

Niisiis, missugused on olulisemad *aeglase töö* põhimõtetele vastavad võtted, mis aitaksid igapäevatööd teha põhjalikumalt ning olemasolevas hetkes keskendunumalt? Gerlach (2016) on neist koostanud väikese nimekirja, tõenäoliselt suudate teiegi neist inspiratsiooni ammutades leida mõne endale sobiva nipi. Esiteks, kuna *aeglane töögi* vajab planeerimist ja sihipärast tegutsemist, on kasulik teha hommikul enda jaoks lühike nimekiri vajalikest asjadest, varudes sealjuures igale tööle kaks korda rohkem aega kui muidu. Siia mahub muuseas ka aeg süvenemise ja ettevalmistuste tarbeks! Teiseks soovitab Gerlach (2016) pidada pause ja kasutada neid heade

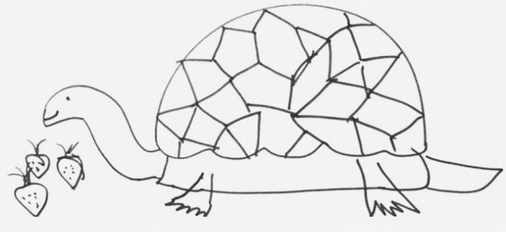

Tänavusel rahvaraamatukoguhoidjate suveakadeemial osalenute visand aeglasest raamatukogust kui maasikatega maiustavast kilpkonnast.
Foto: Krista Lepik

suhete hoidmiseks kolleegidega – suhelda kolleegidega kas otseselt või ka veebi vahendusel. Kolmandaks tuleks kindlasti vältida igasugust rööptegutsemist (selleni, kui realistlik on see soovitus raamatukogutöös, jõuame ka õige pea). Näiteks muu töö kõrvalt iga viie minuti tagant e-kirjade kontrollimine on tegelikult kohustuslik üpris vähestele meist; võib-olla piisab, kui kontrollida sissetulevaid e-kirju paar korda päevas? Neli-viis korda päevas? Neljandaks tasub nii enne kui ka pärast tööpäeva võtta pisikesi puhkehetki puhtalt iseendale. Ja lõpuks tuleb olla kannatlik, sest ka *aeglane töö* võtab aega.

Kui arutasime rahvaraamatukoguhoidjate suveakadeemial osalejatega *aeglase töö* üle, siis ilmnes, et mõiste ise ei pruukinud küll tuttav ette tulla, kuid väga paljud kohal viibinud raamatukoguhoidjaist on oma töös *aeglase töö* võtteid siiski kasutanud. Lisaks eelnevalt mainitud nippidele, millest mõnigi oli juba kasutusel, mainis mõni n-ö hommikuinimene hommikul varem tööle minekut – hommikul vara saab rahus ja vaikuses mõelda, mis algaval päeval juhtuma hakkab, teha joogaharjutusi, pisut pikutada. Kel veab, saab päeva jooksul tegeleda talle meeldivate asjadega: näiteks vaadata üle uute raamatute nimekirju, luua raamatukogus väikeste võtetega õdusat õhkkonda. Ka töötamine omas tempos, oma plaanide ja pauside alusel iseloomustab *aeglast tööd*. Kõik eelnevalt mainitud *aeglase töö* võtted annavad, nagu üks osalejatest tagastatud töölehel kenasti kokku võttis, *võimaluse oma ülesannetesse süüvida, muuta need meeldivaks, tunda tööst rõõmu*.

Hoolimata erinevate nippide teadvustamisest võib tekkida paratamatult küsimus: kui lihtne või keeruline on raamatukoguhoidjal tegelikult teha *aeglast tööd*? *Aeglane töö*, mille mõte on muuta oma tööpäev meeldivaks, võib olla eriti valus teema, kui igapäevatöö sarnanebki *oravarattas lippamisele* ning tundub, et ülemäära kiirest töötempost pole kuidagi võimalik lahti saada. Ootamatud vahejuhtumised (*aknast hakkab vett läbi sadama*), kiiret reageerimist nõudvad telefonikõned või kirjad, n-ö jooksvalt lisanduvad kiiret täitmist eeldavad toimetused on suveakadeemial osalenute arvates paratamatud *aeglase töö* takistajad või pidurdajad – me ei saa neid ette näha, vaid ainult arvestada, et ootamatused on paratamatu osa tööst. Mõni kiire hooajaline perioodki võib *aeglast tööd* häirida, kuid siin on vähemalt lohutuseks selle perioodi hooajalisus. Mida teha probleemselt käituvate raamatukogukülastajatega või pealiskaudsete kolleegidega, on omaette artikli teema, kuid nemadki võivad häirida *aeglast tööd*.

Vastukaaluks nimetatud takistustele leidub siiski ka hulgaliselt *aeglast tööd* toetavaid tegureid. Kolleeg, kellega on võimalik vastastikku leida piisavalt aega mõne süvenemist nõudva ülesande täitmiseks. Raamatukogu külastajad, kes poetavad kiitust ja pakuvad moraalset tuge. Kohalik omavalitsus tööks vajalikke ressursse võimaldades. Ja ka keskkond, kus raamatukogu paikneb, tervikuna. Nende tegurite palett on küllalt mitmekesine, olles seega inspiratsiooniks ehk ka nendele raamatukoguhoidjatele, kes töötavad mõnes väiksemas raamatukogus üksinda – tõepoolest, kolleegi vahetu tugi seal puudub, kuid mingil määral võivad seda kompenseerida ülejäänud toetavad tegurid. Olgu lisatud, et tõenäoliselt kõige

Olla ise väga kohusetundlik ning püüda *kõigile* probleemidele esmajärjekorras reageerida on takistuseks *aeglasele tööle* – siin tasub küsida, kas minu võimuses ongi seda kõike teha?

olulisemaks *aeglase töö* õnnestumise toetajaks või takistajaks on lõpuks raamatukoguhoidja ise. Suveakadeemial osalejate näited *aeglast tööd* takistavaist tööharjumustest on siinkohal äärmiselt tabavad. Olla ise väga kohusetundlik ning püüda *kõigile* probleemidele esmajärjekorras reageerida on takistuseks *aeglasele tööle* – siin tasub küsida, kas minu võimuses ongi seda kõike teha? Ka mõte kombineerida n-ö kiiret tööd *aeglase tööga* väärib proovimist: miks mitte püüda leida nädalas natukegi seda aega, mil on võimalik keerulisematesse ülesannetesse süüvida? Eelnevalt mainitud *aeglase töö* võtted on sealjuures kindlasti abiks – kui mitte ka kõik, siis vähemalt mõni neist.

Aeglaseks raamatukoguhoidjaks olemine on eeskätt raamatukoguhoidjat ennast, seejärel aga lugejat hoidev ja toetav mõtteviis ning käitumine.

Selle artikli alguses oli juttu sotsiaalse aja tihenemise ja kiirenemisega seotud väljakutsetest ühiskonnas. Kui *aeglaseks raamatukoguhoidjaks* olemine on eeskätt raamatukoguhoidjat ennast, seejärel aga lugejat hoidev ja toetav mõtteviis ning käitumine, siis järgmisena väärib avastamist nn *aeglane raamatukogu*. Missuguseid võimalusi pakub *aeglane raamatukogu* külastajatele ning mis on tema roll kiirenevas ajas, sellest tuleb juttu järgmises artiklis.

Kasutatud allikad

Berg, M. ja Seeber, B. K. (2016). *The slow Professor*. Toronto; Buffalo; London: University of Toronto Press.

Gerlach, M. (2016). "Slow work" – a lifestyle conquers the working world. *Society 3.0*, November 23. https://society30.com/slow-work-lifestyle-conquers-working-world/

Harro-Loit, H. ja Vihalemm, T. (2017). 5.1 Personaalse ja sotsiaalse aja kiirenemine ja tihenemine. In: Vihalemm, P. jt (toim.) *Eesti ühiskond kiirenevas ajas*, 411-421. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus.

Vihalemm, T. ja Lauristin, M. (2017). 5.3. Ajakasutussuutlikkus ja kihistumine Eesti ühiskonnas. In: Vihalemm, P. jt (toim.) *Eesti ühiskond kiirenevas ajas*, 437-454. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus.

Foto: Teet Malsroos

Infoteadused teoorias ja praktikas
ISBN 978-9985-58-836-9
Kõvakaaneline
726 lk
Ilmumisaasta 2017

Infoteadused teoorias ja praktikas on ilmunud!

Esimene eestikeelne infoteaduse kõrgkooliõpik valmis eesmärgiga käsitleda infoteaduse olulisemaid teemavaldkondi ja luua kontekst infoteaduste mõistmiseks.

Raamatu kaante vahele kätketu on vajalik lugemismaterjal kõigile, kes huvituvad infoteaduse alustõdedest, et mõista paremini infoühiskonna toimimist ja seda mõjutavaid tegureid, iseloomustab õpikut Eesti Rahvusraamatukogu peadirektor Janne Andresoo.

Õpik annab üldise ülevaate infoteadusest ning selle kasutajad saavad oma teadmisi süvendada viiteallikate ja lisamaterjalide läbitöötamise käigus, esitatud mõisted aitavad kaasa eestikeelse erialase terminoloogia ühtlustumisele.

Infoteadused teoorias ja praktikas on mõeldud infoteaduse ning info- ja teadmusjuhtimise eriala üliõpilastele, aga ka infospetsialistidele, raamatukogutöötajatele, infotehnoloogidele ja kõigile teistele, kes on huvitatud infoteaduse arengust, teooriast ja praktikast.

Õpik koosneb kolmest osast. Raamatu esimene osa avab sellised põhimõisted nagu *andmed*, *informatsioon*, *teadmised*, *teadmus*, *vaike-* ja *väljendatud teadmus*, *infokäitumine*, *info hankimine*, *infootsing* ja *info kasutamine*, *infovajadus*, *infopädevus*, *infojuhtimine*, *teadmusjuhtimine*, *teadmusringlus* ning *infoühiskond*, *teadmistepõhine ühiskond*, *infopoliitika* ja *infostrateegia*.

Teise osa viis peatükki selgitavad infoteaduse olemust ja kujunemist, infokäitumise, info hankimise ja infootsingu ning infopädevuse teooriaid, mudeleid ja käsitlusi, teadmusjuhtimise käsitlusi, infotegevuse tulemuslikkuse hindamise mudeleid ja tutvustavad mõningaid tänapäeval aktuaalseid uurimissuundi.

Kolmas osa selgitab, kuidas organiseeritakse inforessursse, korraldatakse infoteenindust, analüüsitakse ja hinnatakse infotegevust ning rakendatakse info- ja teadmusjuhtimist. Õpiku viimane peatükk on pühendatud infoteaduse koolitusele ning erialaste rahvusvaheliste ühenduste tegevuse tutvustamisele.

Õpiku autorid on Tallinna Ülikooli infoteaduse akadeemilise suuna õppejõud **Sirje Virkus**, **Aira Lepik**, **Elviine Uverskaja**, **Tiiu Reimo**, **Silvi Metsar**, **Raivo Ruusalepp**, **Aile Möldre** ja **Merle Laurits**; toimetajateks Sirje Virkus, Tiiu Reimo ja Aira Lepik.

Raamat ilmus TLÜ kirjastuse sarjas *Gigantum humeris* ja on valminud Haridus- ja Teadusministeeriumi programmi *Eestikeelsed kõrgkooliõpikud 2013–2017* toel.

Tallinna Ülikooli Kirjastus

www.tlupress.com

Aeglane raamatukogu – rahulik oaas kiirustavas maailmas

Krista Lepik

Sotsiaalse aja kiirenemine ja rööptegutsemine võivad pakkuda rahuldust mõnele inimesele, kuid teiste jaoks võib see põhjustada frustratsiooni – seega tekib küsimus, kuidas võiks *aeglane raamatukogu* toetada ajahädas olevat kasutajat? Selles artiklis vaatame, mis iseloomustab aeglast raamatukogu ning mida on aeglasel raamatukogul pakkuda külastajatele – võimalik, et mõnegi lugeja jaoks leidub siin lausa omajagu äratundmisrõõmu.

Aeglase raamatukogu mõiste on erialakirjandusse toonud Mark Leggott, sõnastades kümme aastat tagasi oma Slow Library nimelises blogis *aeglase raamatukogu* põhimõtted (Leggott 2007). Kui haridus- ja kogukonnakesksust võib leida varasematestki raamatukogude tegevust kajastavatest manifestidest (nt UNESCO rahvaraamatukogude manifest), siis Leggott rõhutab lisaks ka vastastikust õppimist, kohalikkust, meisterlikkust, kirge ja naudingut, püsides seega kindlalt nn *aeglase liikumise* põhimõtete raamides.

Vastastikune õppimine tähendab mitte ainult raamatukogu kasutajate konsulteerimist või koolitamist, vaid ka seda, et raamatukoguhoidjad peaksid kasutama iga võimalust, et õppida midagi uut raamatukogu kasutajatelt. Kohalikkus, s.o *kohalike tegijate* toodete ning teenuste eelistamine suurte rahvusvaheliste firmade terviklahendustele (Leggott 2007) kõlab kenasti, kuid ilmselt on *aeglase raamatukogu* printsiipidest seda kõige keerulisem saavutada. Eriti, kui asi puudutab (kulu)efektiivsust ning püüdu pakkuda infole ligipääsu tsentraliseeritud kujul (nt ESTER). Kindlasti väärib aga kaalumist Mark Leggotti mõte toetada kohalike töötajate arengut ning ehitada uusi infoteenuseid üles väikeste, omavahel sobituvate komponentide kaupa. Leggott kutsub viimast *LEGO-põhimõtteks*. Komponentide aluseks on samas avatud standardite, andmete, info, teadmuse meisterlik kasutamine. Ja selle avatuse kaudu ongi Leggotti väitel võimalik jõuda jätkusuutlike lahendusteni.

Ta ei unusta *aeglase raamatukogu* puhul ka inimese tähtsust. Ühest küljest peab ta oluliseks töötaja häid oskusi, kuid teisest küljest rõhutab ta ka kirge tehtava töö vastu ja väikeseid naudinguid, mida annavad mängulisus ning raamidest välja mõtlemine.

Pidades silmas neid *aeglase raamatukogu* põhimõtteid, võib öelda, et Mark Leggotti käsitlus on suunatud pigem raamatukogude juhtidele ning mõnegi siin mainitud põhimõtte elluviimine eeldab teadlikku erialapoliitilist üksmeelt, et ületada globaliseerumise ja neoliberalismi varjukülgi. Mida täpselt saab *aeglane raamatukogu* pakkuda raamatukogu kasutajale endale, Leggott (2007) siiski ei maini.

Mõnevõrra praktilisemad ja käegakatsutavamad on seega Pauline Dewani ideed *aeglasest raamatukogust*. Dewan (2015) on visandanud sotsiaalse aja kiirenemise ja tihenemise probleeme, millest kirjutasid ka eelmises artiklis mainitud teadlased (Harro-Loit ja Vihalemm 2017), ning leidnud, et sarnaselt teatud kohtadele looduses on raamatukogud ühed vähesed siseruumides paiknevad kohad, kus inimestel on võimalik aeg maha võtta ja puhata. Raamatukogu kui *suhtlev, soe, sõbralik, loov, ja mis kõige tähtsam, aeglane koht* on ühtlasi üks viimaseid vaba aja veetmise kohti, kus *lubatakse inimestel viibida nii kaua, kui nad soovivad* (Dewan 2015) ilma, et neid otseselt tarbimisele survestataks. Ajaviitelugemine või isegi *aeglane lugemine*, ilma kindla eesmärgita uudistamine riiulite vahel, mõtisklemine, *akude laadimine* (nii otseses kui ka ülekantud tähenduses) on vaid ühed paljudest võimalustest, mida on raamatukogul pakkuda lisaks ruumile, kus rahulikult omaette toimetada või kaaslastega koostööd teha. Oma osa on siin ka raamatukoguhoidjatel: pakkudes hea tava kohaselt sõbralikku ja hoolivat teenindust ning samas andes *aeglaste raamatukoguhoidjatena* eeskuju näiteks selles osas, kuidas keskenduda ühele tegevusele korraga. Nii saabki toimida raamatukogu *rahuliku oaasina kiirustavas maailmas* (Dewan 2015).

Selle üle, mida on *aeglasel raamatukogul* ja *aeglasel raamatukoguhoidjal* pakkuda raamatukogu külastajale, arutlesime ka tänavusel rahvaraamatukoguhoidjate suveakadeemial. Raamatukogude erinevustest hoolimata iseloomustab *aeglast raamatukogu* enamalt jaolt rahu ja

Raamatukogu kui *suhtlev, soe, sõbralik, loov, ja mis kõige tähtsam, aeglane koht* on ühtlasi üks viimaseid vaba aja veetmise kohti, kus *lubatakse inimestel viibida nii kaua, kui nad soovivad* ilma, et neid otseselt tarbimisele survestataks.

stabiilsust pakkuv keskkond, mille ruumid võimaldavad erinevaid tegevusi ja kus külastajaid võtab vastu stressivaba raamatukoguhoidja. Rahu ja stabiilsust pakkuvas keskkonnas on *mugav*, seal tekib *kodune tunne*, toimib külastajale *arusaadav töökorraldus* – nii kirjeldasid suveakadeemial osalejad *aeglases raamatukogus* valitsevat õhustikku. Mugavust ja hubasust toetavad *aeglases raamatukogus* nii erinevad ruumid, s.t *vaiksed omaette nurgakesed*, *ruumid rühmatööks* kui ka ruumide sisustus: *mugavad istumiskohad*, *kogu mööbel*. Loomulikult on *aeglases raamatukogus* kindlasti *rohelus* ja *lilled*, ning *võimalikult vähe segavat müra*. *Aeglane raamatukogu* ei saaks aga eksisteerida, kui seal poleks raamatukoguhoidjat, kes oleks *tähelepanelik ja abivalmis*, *hea suhtleja*, annaks lugejale mõista, *et just teda on oodatud* ning *näitaks, et raamatukoguhoidjal on lugeja jaoks aega*. Viimati mainitut toetab näiteks teavikut tagastama tulnud lugejaga *loetu üle arutlemine*, mis omakorda pakub raamatukoguhoidjale endale väikest õppimisvõimalust (meenutagem siinkohal Leggotti mõtet vastastikusest õppimisest). Kui lubasin selle artikli alguses lugejale äratundmisrõõmu, siis praeguseks on lugeja seda tõenäoliselt just kogenud, kuivõrd siin loetletud *aeglase raamatukoguhoidja* omadused on osa hea teeninduskultuuri klassikavaramust. Eespool mainitud õhustiku ja raamatukogu ruumide kirjeldusedki seostuvad aga kindlasti meie ettekujutustega ideaalsest (rahva)raamatukogust.

Hoolimata nendest helgetest unistustest tuleb tunnistada, et *aeglase raamatukogu* pidamine ei kulge tingimata takistusteta. Eelmises artiklis oli juttu erinevatest teguritest, mis takistavad *aeglast tööd*: ootamatud vahejuhtumised, raamatukogu(hoidja)le väljastpoolt peale sunnitud kiirustamine ning lihtsalt rahapuudus võivad tõmmata kriipsu peale mõnelegi heale ideele. Lisaks võib kaasneda suveakadeemial osalejate arvates *aeglase raamatukogu* endagagi teatud ohte: korralikult ühtedesse ülesannetesse süvenedes jäävad teised ülesanded unarusse, kvaliteedi arvelt kannatab kvantiteet (*mingisugused arvulised näitajad võivad langeda, mis aruandes hea välja ei näe*), kiirematel perioodidel jäävad osad tööd venima ning lugejale võib jääda mulje, *et siin tööd ei tehtagi*. Ehkki siin on väljendatud pigem hüpoteetilisi hirme seoses *aeglase raamatukoguga*, on loetelu nendest ohtudest ometigi hea näide pingest kvaliteedile ja kvantiteedile suunatud töökultuuride vahel. Samuti jääb alles veel üht omaette käsitlust vääriv küsimus: kuidas ikkagi näidata raamatukogu külastajale, et raamatukogus tehakse päriselt ka tööd – eriti arvestades asjaolu, et professionaali kätes tunduvadki teatud ülesanded olevat petlikult lihtsad?

Aeglase raamatukogu teema puhul võib-olla veel olulisemgi küsimus puudutab aga pidevalt ajastressis olevaid raamatukogu kasutajaid – kuidas saab *aeglase raamatukogu* lähenemise kaudu neid toetada? Vihalemma ja Lauristini (2017) kohaselt leidub erinevate ajakasutussuutlikkusega inimeste hulgas nii neid, kellele rööptegutsemine ja ajasurve probleeme ei tekita, kui ka neid, kes on rööptegutsemisele sunnitud ja/või rügavad rahulolematult pikki tööpäevi teha. Viimati mainitud ajakasutussuutlikkuse tüüpidesse kuuluvaid inimesi iseloomustab teistega võrreldes oluliselt sagedamini krooniline ajavaegus, ületöötamine ning lühem uneaeg (Vihalemm ja Lauristin 2017, lk 441 ja 447). Samuti on neil inimestel võrreldes teistsugustesse ajakasutussuutlikkuse tüüpidesse kuulujatega oluliselt vähem aega tegeleda oma huvialadega ning raamatute lugemisega (samas, lk 441). Niisiis on võrdlemisi ebatõenäoline, et taolised ajastressis inimesed raamatukokku jõuavad – või kui jõuavadki, siis võib olla tegemist äärmiselt lühiajalise raamatukogukülastusega. Seega on paradoksaalne, et neil, kel võiks *aeglasest raamatukogust* olla kõige enam võita, on tegelikult kõige keerulisem sinna jõuda. Vahest ongi määrava tähtsusega just need põgusad, kuid üdini kvaliteetsed ja toetavad hetked *raamatukogus-rahuoaasis*? Või siis personaalset teenindust võimaldavad infoteenused veebis? Erinevad teenused, mis võimaldavad nii raamatukogu kui ka selle virtuaalkeskkondi kasutada paindlikumalt kui kunagi varem? Ehk: *aeglase raamatukoguhoidja* võimuses ei ole tingimata kaotada ajastressi, kuid tal on võimalik toetada ajastressis inimeste hakkamasaamist. Sageli juba oma praeguste võimaluste juures toetavad raamatukogud ajastressis olijaid, *aeglase raamatukogu* kontseptsioon võimaldab seda olulist positsiooni aga veelgi selgemalt rõhutada.

Lõpetuseks lisan, et nn *aeglase liikumise* põhimõtted või *aeglane toit* on jõudnud meedia huviorbiidile siis, kui kiire eluviis või kiirtoit on ülearu agressiivselt tunginud inimeste ellu. Nn *aeglane liikumine* on tegelikult aga saatnud meid läbi ajaloo, sama kehtib *aeglase toidu* puhul. *Aeglane raamatukogugi* ei ole oma olemuselt midagi absoluutselt uut, kuna paljud Eesti raamatukogud ongi *rahulikud oaasid kiirustavas maailmas*. Peaasi, et need *oaasid* ei mattuks *liiva* haldusreformi *tormis* ega kaoks sellega kaasnevate kuluefektiivsuse ja optimeerimise *pragudesse*.

Minu tänusõnad kuuluvad tänavusel rahvaraamatukoguhoidjate suveakadeemial osalenutele nende lahke loa eest kasutada esitatud töölehti *aeglase raamatukoguhoidja* ja *aeglase raamatukogu* teemaliste artiklite kirjutamisel! Samuti olen tänulik kolleegidele, kes kiirel tööajal leidsid võimaluse seda artiklit arvustada!

Aeglase eluviisi ja *aeglase tööga* lähedastel teemadel leidub eestikeelset lisalugemist:

García, H. ja Miralles, F. (2016). *Ikigai : jaapanlaste pika ja täisväärtusliku elu saladused*. [Tallinn]: Pegasus.

Goleman, D. (2015). *Emotsionaalne intelligentsus : miks võib EQ olla tõhusam kui IQ*. Tallinn: Varrak.

Kasutatud allikad

Dewan, P. (2015). Slow libraries in a fast-paced world. *Library Journal*, 10.11. http://lj.libraryjournal.com/2015/11/opinion/backtalk/slow-libraries-in-a-fast-paced-world-backtalk/#_

Harro-Loit, H. ja Vihalemm, T. (2017). 5.1. Personaalse ja sotsiaalse aja kiirenemine ja tihenemine. In: Vihalemm, P. jt (toim.) *Eesti ühiskond kiirenevas ajas*, 411-421. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus.

Leggott, M. (2007). Ahhh... the beauty of slow. *Slow Library*, 27.02. http://loomware.typepad.com/slowlibrary/2007/02/ahhhthe_beauty_.html

UNESCO rahvaraamatukogude manifest. http://www.eru.lib.ee/www/index.php/raamatukogundus/dokumendid/rahvaraamatukogud/174-raamatukogundus/dokumendid/rahvaraamatukogud/166-rahvaraamatukogude-manifest

Vihalemm, T. ja Lauristin, M. (2017). 5.3. Ajakasutussuutlikkus ja kihistumine Eesti ühiskonnas. In: Vihalemm, P. jt (toim.) *Eesti ühiskond kiirenevas ajas*, 437-454. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus.

Fotod: Teet Malsroos

Milline on raamatukogu mõju? Teenusekvaliteedi uuringust Rahvusraamatukogus. I osa

Kai Välbe, *RR-i teenindusosakonna juhtiv spetsialist*

Eesti kultuuriväljal on toimumas oluline paradigmaatiline muutus, millest ei jää puutumata ükski tegevusvaldkond, tõdevad Marju Lauristin ja Peeter Vihalemm. Kas ja kui palju on raamatukogu suuteline omalt poolt mõjutama keskkonda, milles tegutseb?

Eesti Raamatukoguhoidjate Ühingu visioonidokument *21. sajandi raamatukogu. Eesti raamatukogunduse tulevik ühiskondlike ja tehnoloogiliste muutuste tingimustes: raamatukogude missioon, positsioon ja arengusuunad* toob esile palju olulisi ühiskonnas toimuvaid protsesse, mis mõjutavad raamatukogude olevikku ning tulevikku. Tundub, et mobiilsete tehnoloogiate areng on üks peamisi mõjureid, aga loomulikult ka sotsiaal-demograafilised, kultuurilised, majanduslikud, poliitilised jm suundumused.[1]

Äärmiselt põhjalikus, laiahaardelises ja huvitavas raamatus *Eesti ühiskond kiirenevas ajas* on Tartu Ülikooli teadlased kasutanud siirdeaja toimejõudude puhul mõistet agentsus[2]. Tahtmatult võib tekkida mõtteparalleel, kas mitte pole me praegu käsitluses kirjeldatud kahesuunalise liikumise (nn *double movement*) tunnistajad ka raamatukogus; üks suundumus toetab toimuvaid muutusi ja teine hoiab neid tagasi. Elame süsteemsete muutuste ajajärgus, milles raamatukogu liigub traditsioonilistelt vormidelt digitaalsetele vormidele kõigi siirdeajale iseloomulike ilmingutega. Kultuuriliselt tähendab see uue meedia mõju suurenemist, internetikeskse orientatsiooni esiletõusu, aga ka tarbijalike väärtuste tähtsamaks muutumist, tänu ülikülluslikule pakkumisele kultuurihuvi (sh raamatuhuvi) killustumist ning polariseerumist elanikkonna eri kihtide vahel jm.[3] Kõigi eelduste kohaselt on siiski ka raamatukogul endal tähtis roll nendes protsessides: ei tohi jääda

[1] www.eru.lib.ee/www/images/stories/dokumendid/21-sajandi-raamatukogu.pdf

[2] Eesti ühiskond kiirenevas ajas : uuringu *Mina. Maailm. Meedia* 2002–2014 tulemused / toimetajad Peeter Vihalemm ... jt. Tartu, 2017, lk. 159-160.

[3] Samas, lk. 245-246.

Elame süsteemsete muutuste ajajärgus, milles raamatukogu liigub traditsioonilistelt vormidelt digitaalsetele vormidele kõigi siirdeajale iseloomulike ilmingutega.

lihtsalt käed rüpes ootama ja vaatama, kuidas elu meie ümber muutub ning meid mõjutab.

2016. a osalesid Tartu Ülikooli ja Tallinna Tehnikaülikooli raamatukogud koos viieteistkümne LIBER-i teadusraamatukoguga LIBQUAL-i meetodil põhinevas lugejauuringus. Rahvusraamatukogu nendega kahjuks liituda ei saanud, sest küsitluse sihtgrupid ei sobinud. Aga sõit ei jäänud seisma, sest otsustasime taas meile juba tuntud SERVQUAL-i (*service + quality*) meetodi kasuks.

Käesoleva artikli eesmärk ei ole uuringutulemuste ammendav kokkuvõte, sest andmeid oli lühiülevaateks lihtsalt liiga palju. Siinkohal keskendun vaid uuemale suunale uurimisteoorias ja -praktikas – raamatukogu mõju mõõtvate küsimuste kirjeldamisele.

Ootused vs. rahulolu = teenusekvaliteet

Teenusekvaliteeti, mida mõõtma asusime, defineeritakse kliendi ootuse ja kogetud teenindustaseme vahena. Uuringuga seadsime eesmärgiks mitte ainult lihtsa rahulolu mõõtmise (kuidas kasutaja tunneb ennast vahetult pärast teenuse tarbimist) – oli vaja mõõta dünaamilist suhet, suhet kasutaja ootuste ja kogetud teenusekvaliteedi vahel. Selline reaalsuse ja ootuste kokkupõrge, mida vahel ka tõehetkeks nimetatakse, on arengumasina pidevalt töötavaks mootoriks.

SERVQUAL-i meetodi alusel koostatud küsimustikes esitatakse kliendile tavaliselt paarkümmend teenusekvaliteedi indikaatorit, mida hinnata. Hindamine võib toimuda kolmel tasemel (minimaalne lubatud, maksimaalne ja kogetud tase). RR lülitas oma 2016. a küsimustikku 19 indikaatorit, mida palusime hinnata 7-pallisel skaalal kahes tulbas: soovitud tase ja hetkeseis. 7 tähendas suurepärast, 6 väga head, 5 üsna head, 4 rahuldavat, 3 osaliselt rahuldavat, 2 mitterahuldavat ja 1 puudulikku taset. Nende hinnetega hindasid raamatukogu kasutajad teenuseid kahes tulbas, millest üks oli *Minu arvates peaks olukord raamatukogus vastama hindele (soovitud tase O)* ja teine tulp pealkirjaga *Rahvusraamatukogus vastab see praegu hindele (hetkeseis K)*. Võeti kasutusele lünkade põhimõte: hinnangust teenusekvaliteedi kogetud tasemele (K – enamasti väiksem väärtus) lahutatakse oodatud ehk ideaalse taseme väärtus (O – enamasti suurem väärtus). Teenuse kvaliteeti näitab kogetud ja oodatud tasemetele antud hinnangute vahe (K – O = teenusekvaliteet).

Uuringuga seadsime eesmärgiks mitte ainult lihtsa rahulolu mõõtmise – oli vaja mõõta dünaamilist suhet, suhet kasutaja ootuste ja kogetud teenusekvaliteedi vahel.

SERVQUAL-i meetod aitab raamatukogul otsustada, millised kvaliteedinäitajad on vastajale olulised ning vajavad esmajärjekorras täiustamist.

VII korrusel on õdusaid lugemiskohti.

Teenusekvaliteet annab vastuse, kuidas klient kogeb teenust võrreldes oma ootustega. Vastavalt teooriale on oluline negatiivse lünga suurus, kusjuures kogetud taseme ja ootuste vahelistele lünkadele antakse järgmine seletus:

- Lüngad vahemikus 0 kuni –1 võib lugeda positiivseks tulemuseks ja organisatsioon peab nende näitajate osas saavutatud taset hoidma.
- Lüngad vahemikus –1 kuni –2 annavad märku vajadusest taset parandada. Suhe tarbija ja teenusepakkuja vahel on nõrgalt positiivne või neutraalne.
- Lüngad –2 kuni –3 viitavad teenusepakkuja ja tarbija negatiivsele suhtele. On vaja kiirelt sekkuda teenusekvaliteedi tõstmiseks.

RR alustas Ameerika majandusteadlaste Parasuramani, Zeithamli ja Berry

SERVQUAL-i meetod aitab raamatukogul otsustada, millised kvaliteedinäitajad on vastajale olulised ning vajavad esmajärjekorras täiustamist. Teenusekvaliteet annab vastuse, kuidas klient kogeb teenust võrreldes oma ootustega.

loodud SERVQUAL-i lünkadel (ingl k *gap*) põhineva meetodi kasutamist juba 15 aastat tagasi. Esimene mahukas teenusekvaliteedi uuring toimus 2006. a (laekus 935 vastust). Viie aasta pärast, 2011. a viidi läbi teine samalaadne uuring (laekus 956 vastust). Uuringute võrdlemise eesmärgil kasutati selles põhiliselt samu küsimusi, mis olid kasutusel 2006. a, kuid lisati 8 uut e-teenust.

2016. a piirati uuringu valim statistiliselt aktiivsete kasutajatega (16 712), neist vastas rekordiliselt **1939** inimest ehk kvantitatiivse analüüsi jaoks esinduslik 11,6%. Väärtuslikke kommentaare jm täiendavat infot lisati vabade vastustena **3901** korda. Arvukas osavõtt oktoobris kahe nädala jooksul (10.–23. oktoober 2016) toimunud lugejauuringust tekitas raamatukogus siirast rõõmu, sest oli märgiks meie tegemiste olulisusest kasutajale.

Sissejuhatava küsimusena uurisime, kui sagedasti raamatukoguhoones ja veebi kaudu raamatukogu külastatakse. Järgnesid teenusekvaliteedi indikaatorite küsimused, mis olid jaotatud kuude plokki:

1) Vajaliku leidmine raamatukoguhoones.
2) Teavikute olemasolu ja kättesaadavus.
3) Mugav raamatukogu.
4) Teenindus.
5) E-keskkond.
6) Raamatukogu kui kultuurikeskus.

Iga ploki lõpus oli võimalus vabalt vastata. Demograafiaplokis oli vastajail võimalus märkida rohkem kui üks tegevusala ja huvivaldkond. Uuendusena eelmiste SERVQUAL-i meetodil tehtud uuringutega võrreldes oli seekord raamatukogu otsest mõju kompava kahe küsimuse lülitamine ankeeti.

Otsese mõju küsimused

Raamatukogu mõju kohta hinnangu andmiseks on vaja siduda vastused andmetega respondentide harjumustest raamatukoguteenuse kasutamisel, mille hulka kuulub raamatukogu külastamise ja/või e-teenuste kasutamise sagedus. Küsitluse tulemused näitasid otseselt oletuslikul tasemel ammu kardetud tõsiasja, et raamatukogusid külastatakse järjest harvemini. Kasutajad said valida oma raamatukogukülastuste sageduse järgmiste variantide seast: iga päev, mõnel korral nädalas, mõnel korral kuus, mõnel korral aastas, ei kasuta. Viis aastat tagasi vastas suurem osa (42%) lugejaid, et külastab **raamatukoguhoonet** mõnel korral kuus, aga 2016. a vastas lugejaist pool (51%), et käivad seal vaid mõnel korral aastas. Vähemaks on jäänud nende hulk, kes külastavad raamatukogu iga päev või mõnel korral kuus. Eriti palju on vähenenud nende hulk, kes käivad raamatukogus vähemalt kord nädalas. Põhjust pole siin raske välja mõelda – üha enam pöördutakse veebipõhiste otsingumootorite poole.

Seoses ressursside mõttes ebavõrdse konkurentsiga internetis on positiivne, et **veebi kaudu** raamatukogu külastamine on väikeses tõusutrendis. Optimismiks on põhjust, sest on vähenenud nende lugejate hulk, kes veebi kaudu raamatukogu teenuseid ei kasuta. Kasutamissagedus veebi kaudu on viimase viie aasta jooksul muutunud (küll mitte nii palju, kui nn tavaraamatukogu puhul). Iga päev veebi kaudu raamatukogu külastajate arv on jäänud samaks (3%). Kõige suurem muutus on toimunud nende hulgas, kes kasutavad raamatukoguteenuseid veebi kaudu mõne korra aastas (34%) – nii vastanute osakaal on ligi kaks korda suurem kui viis aastat tagasi. Teisalt tähendab see, et iga nädal ja vähemalt korra kuus külastajate arv on vähenenud.

Raamatukogu teenuseid kasutatakse erinevalt, kuid kas suudame välja tuua, milline on raamatukogu mõju? Rahvusvahelise raamatukogude mõjustandardi (EVS-ISO 16439:2016 *Informatsioon ja dokumentatsioon. Raamatukogude mõju hindamise meetodid ja menetlused*) järgi ilmneb raamatukogu mõju põhiliselt kolmes valdkonnas:

- mõju üksikisikutele;
- mõju raamatukogu omanikasutusele või kogukonnale;
- sotsiaalne mõju.

Seoses ressursside mõttes ebavõrdse konkurentsiga internetis on positiivne, et veebi kaudu raamatukogu külastamine on väikeses tõusutrendis. Optimismiks on põhjust, sest on vähenenud nende lugejate hulk, kes veebi kaudu raamatukogu teenuseid ei kasuta.

Kui defineerida **raamatukogude mõju kui positiivset muutust**, siis peale arenguliste muutuste kõigil kolmel tasandil võib see mõju luua ka majanduslikku väärtust. Standardi järgi võib mõju üksikisikule ilmneda näiteks järgnevas:

- oskuste ja pädevuste muutumises;
- hoiakute ja käitumise muutustes;
- suuremas edus uurimistöös, õpingutes või tööelus;
- individuaalses heaolus.

Neid muutusi ei ole võimalik konkreetsete mõõdikutega mõõta ega arvudesse või rahasse ümber arvestada. Siiski annab standard meile meetodite kirjeldused, kuidas seda mõju uurida ja tulemusi tõlgendada. Toome alljärgnevalt ühe võimaluse, kuidas RR selle lahendas.

RR pidas raamatukogu otsest mõju mõõtvate küsimustega silmas eesmärki välja selgitada, kuidas kasutajad tajuvad raamatukogu mõju neile endile (mõju üksikisiku arengule) ja raamatukogude üldisemat tähtsust (sotsiaalset mõju). Raamatukogu otsest mõju mõõtvad küsimused uuringus olid:

Mil määral nõustute väitega:

1. *… raamatukogu aitab mul huvipakkuvate teemadega kursis olla*
   5 4 3 2 1
2. *… raamatukogu arendab infooskusi, et olulistel teemadel tasemel olla*
   5 4 3 2 1

   (5 = nõustun täielikult; 4 = nõustun osaliselt; 3 = neutraalne; 2 = ei nõustu osaliselt; 1 = ei nõustu üldse)

Milliseks siis hindasid respondendid raamatukogu mõju kasutajatele huvipakkuvate teemadega kursis olemisel (sotsiaalselt laiem mõju) ja nende infooskuste arengule (raamatukogu spetsiifilisem mõju)?

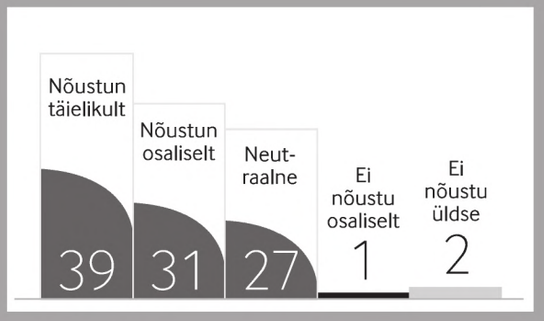

Joonis 1.
Vastanute nõustumine väitega, et raamatukogu aitab mul huvipakkuvate teemadega kursis olla (%).

Tulemuste põhjal võib teha järelduse, et raamatukogu peavad oluliseks huvipakkuvate teemade allikaks tublisti üle poole ehk 69,1% vastanutest (1176). Teiste sõnadega: **ligi 70% raamatukogu kasutajaid tunnistab, et neile olulistes valdkondades on raamatukogul neile oluline mõju**. Vaid 3,1% (53 inimest) ei olnud selle väitega nõus, kusjuures väitega mittenõustujaid (ka osaliselt mittenõustujaid) oli ühtlaselt väike hulk kõigis vastajakategooriates (soo, vanuse, tegevusala ja huvivaldkondade järgi). See on märkimisväärne tulemus ajal, kui infot tuleb kui küllusesarvest ja kõigist kanaleist.

Liites kokku need, kes nõustusid väitega täielikult ja nõustusid osaliselt (vt joonis 2), siis **mehed** olid selle väitega veidi rohkem nõus (71%) kui naised (69%). Vahe ei ole küll suur: meeste hulgas oli rohkem väitega kindlalt nõus olijaid (mehed 42%, naised 37%).

Joonis 2.
Nõustumine väitega, et raamatukogu aitab mul huvipakkuvate teemadega kursis olla: vastajad vanusegruppide alusel (%).

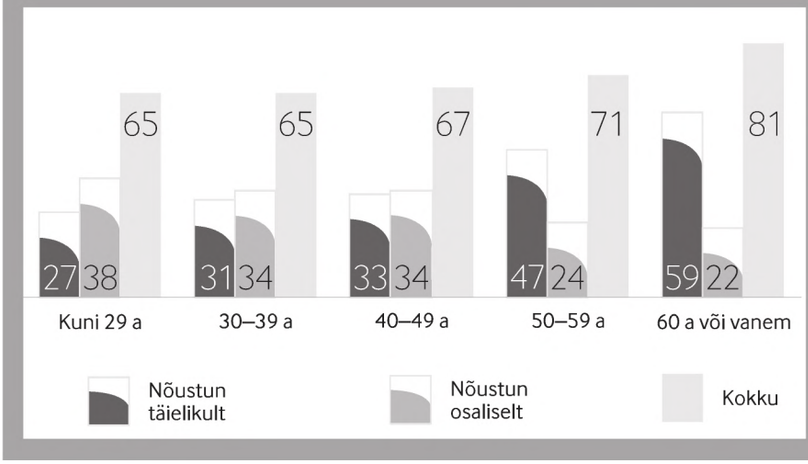

Raamatukogu aitab mul huvipakkuvate teemadega kursis olla

Selle väitega nõustus täielikult üle kolmandiku – 37,7%. Osaliselt nõustus 31,4%, neutraalseks jäi 27,8%, osaliselt ei nõustunud 1,3% ja üldse ei nõustunud 1,8%. Selgitusi ja kommentaare oli lisanud 237 vastajat (ligi 14%).

Vanusegrupp **60-aastased ja vanemad** (vt joonis 2) tunnevad kõige enam raamatukogu mõju oma huvialadega kursis olekul (59% nõustub väitega täielikult ja 22% on osaliselt nõus, kokku 81%). Vanusega selle väite pooldajate hulk aste-astmelt väheneb, jõudes 65%-ni kuni 29-aastaste seas: see on ka kõige väiksem täielikult väitega nõustujate hulk (27%).

Joonis 3.
Raamatukogu aitab mul huvipakkuvate teemadega kursis olla
(% tegevusalade järgi).

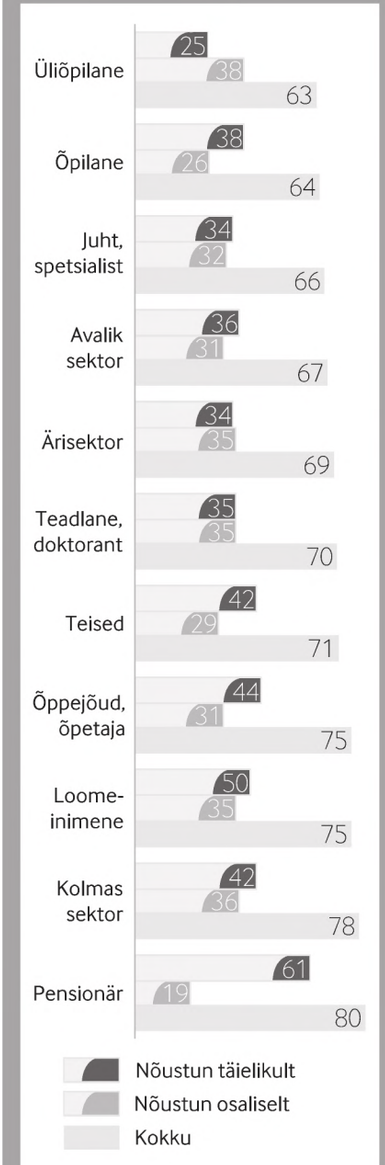

Joonis 4.
Raamatukogu aitab mul huvipakkuvate teemadega kursis olla
(% huvialade järgi).

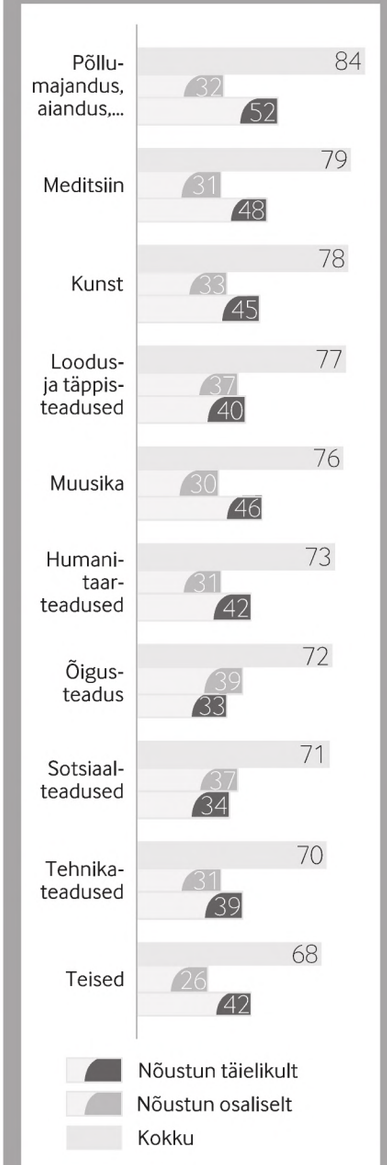

Kõrvalolevalt jooniselt 3 on näha, et **tegevusvaldkondadest** on väitega raamatukogust kui huvipakkuvate teemade allikast kõige rohkem nõus pensionärid (kokku 80%), kolmas sektor (78%), loomeinimesed ning õppejõud ja õpetajad (mõlemad 75%), teadlased /doktorandid (70%), ärisektor (69%), avalik sektor (67%), juhid/spetsialistid (66%) ning viimaste hulgas õpilased (64%) ja üliõpilased (63%). Seda, et Eestis on raamatuhuvi vanemaealiste hulgas oluliselt suurem kui noorte ja keskealiste hulgas, eriti ilukirjanduse puhul, märgiti ka eelpool viidatud koguteoses *Eesti ühiskond kiirenevas ajas.*[4]

Huvialade järgi (vt joonis 4) on kõige innukamad raamatukogust info hankijad põllumajandus-, aiandus- ja metsandushuvilised: 84% vastanuist nõustus väitega raamatukogust kui huvipakkuvate teemade allikast (52% oli väitega täielikult ja 32% osaliselt nõus). Järgnesid meditsiin (79%), kunst (78%), loodus- ja täppisteadused (77%), muusika (76%), humanitaarteadused (73%), õigusteadus (72%), sotsiaalteadused (71%), tehnikateadused (70%) jm huvialad (68%).

Kokkuvõtteks saab öelda, et **raamatukogu on suhteliselt oluline infoallikas kõigi küsitletud sihtgruppide hulgas**, sest üle 60% vastajatest oli selle väitega nõus.

Näiteid vabadest vastustest illustreerimaks raamatukogu mõju:

1. *Olen käinud raamatukogus huvipakkuval koolitusel ning samuti saanud laenutada huvipakkuvaid raamatuid.*
2. *Olen alati kindel raamatukogus oleva info suhtes.*
3. *Kasutan [raamatukogu] akadeemiliste ülesannete nimel.*
4. *Siin on hea tutvuda uudiskirjandusega, nii ilukirjanduse kui ka erialakirjandusega. Samuti saab sirvida teatud valdkonna kirjandust, kui ei tea täpselt, mida otsida.*
5. *Ma olen oma [---] suulistele pöördumistele saanud ikka ammendavad vastused.*

[4] Samas, lk. 226.

6. *Nii ongi, see on raamatukogu põhifunktsioon ja seda ta täidab. Sealjuures väga meeldival moel. Tuleb olla tänulik nõukogude ajale, mis on endast niisuguse märgi ja mälestuse endast jätnud. Nüüd on vaja seda ilusti hoida.*
7. *Kui on vaja lisainfot, siis tean, et saan selle raamatukogust kätte.*
8. *Viimase aasta jooksul olen külastanud mitut huvitavat ja sisukat näitust. Väga tore, et tegemisi ja sündmusi kajastatakse ka Facebookis ning tehakse koostööd erinevate organisatsioonide ja isikutega.*
9. *Alati olen saanud vastavat kirjandust, mida olen vajanud ja peale selle huvitavad näitused ja üritused.*
10. *Vajan RR-i eelkõige saksa keeleruumis ilmuva kirjandusega kursis olemiseks, muude teemade asjus alustan otsimist laiemalt.*
11. *Eks raamatukogu ole sageli samm tagapool, esimesel kohal ikka internet. Ütleme et raamatukogu on paik teadmiste süvendamiseks, internetis on aga esimesed vihjed huvipakkuvale.*
12. *Kõik on saadaval – raamatud, ajakirjad, e-ajalehed ja -ajakirjad, artiklid. Kui ise ei leia soovitut, siis personal aitab.*
13. *Seoses filmialase arhiiviga saan kõik vajaliku kätte.*
14. *Raamatukogu e-ressursid pakuvad selleks häid võimalusi. Ja muidugi ka külastused raamatukokku.*
15. *Vahel on huvitav jalutada riiulite vahel ja lasta end inspireerida kättejuhtuvatest raamatutest.*
16. *Kogu info on alati kättesaadav ja muusikaosakonnas on uuemad albumid alati välja toodud.*
17. *Raamatukogu on väga hea paik enese täiendamiseks.*
18. *Teie töötajad on professionaalsed ja materjale, millega ma saan end harida ja millega end kurssi viia, on palju. Seetõttu olen väga rahul.*
19. *Olen saanud enam-vähem kogu vajaliku info kätte kodulehelt.*
20. *Huvipakkuvate teemadega on võimalik kursis olla, kuna e-keskkond võimaldab kaugtööna ligi pääseda igalt poolt, kus vähegi arvutiga tööd teha saab. Klienditeenindajad suunavad vajadusel leitava teemani ka e-posti kaudu ja vajaliku teema saab kätte kasutades tuntud otsimootorite abi.*
21. *Mis siin veel lisada: raamatukogu on kõige vajalikum kasvatusasutus.*
22. *Näiteks viimane väga huvitav näitus oli Villu Tootsist. See oli väga informatiivne nii sisult kui ka visuaalselt. Mulle meeldivad ka kõik need raamatulaadad ja kirjandusteemalised konverentsid. Ja on tore saada meilitsi infot tulevaste sündmuste kohta, ka see ju aitab huvipakkuvate teemadega kursis olla.*
23. *Elukoha tõttu ei jõua RR-i kuigi tihti, kuid teinekord on vaja just sinna mõne raamatu järele minna või RR-st RVL-i kaudu tellida. Nt muusika- ja tantsuteatrialane kogu on üks Eesti põhjalikumaid.*
24. *Eelkõige tähendab see erialaperioodika jälgimist, millele mujalt ligi ei saa ja mis andmebaasides on kas* paywall*'i või* timewall*'i taga.*

RR-i uuendatud humanitaarsaal

Mõned vastuväited, miks raamatukogu kõige huvipakkuvaga kursis ei suuda hoida:

1. *Probleem e-litsentsiandmebaasidega.*
2. *Raamatukogul on ikkagi veidi selline vanamoodne maik juures :)*
3. *Täieliku nõustumise saaksin anda siis, kui raamatukogu valdaks tõesti kogu olemas olevat infot. See ei ole norimine. See on reaalsus.*
4. *Avage ka pühapäeval, teaks paremini.*
5. *Kuna raamatukogus käiakse siiski valdavalt spetsiifiliste teemade pärast, siis et ta mind mulle huvipakkuva teemaga kursis hoiaks, oleks siiski palju tahetud ja see ei ole ka raamatukogu ülesanne.*
6. *Kuna huvipakkuvaid teemasid on inimestel nii palju erinevaid, siis paratamatult ei suudeta kõike/kõiki vahendada.*
7. *Olen RR-st leidnud kirjandust vajalike teemade kohta, aga kuna koolid on lõpetatud, siis seda vajadust on olnud harva. Peamine info igapäevaküsimuste jaoks tuleb internetist.*
8. *Seal kindlasti on seda, aga kas ei oska mina leida, ei oska küsida või reklaami on vähe.*
9. *Olen mulle huvipakkuvatel teemadel endale ise püüdnud raamatud koju muretseda.*
10. *Viga ei ole selles, et raamatukogu ei suudaks pakkuda, kui vaid endal selleks piisavalt aega oleks. Teatud määral kompenseerib seda enda raamatukogu.*
11. *Minu uurimistöö on liiga spetsiifiline, et raamatukogu seda teha saaks.*
12. *Digitaalsete teavikute leidmisel olen kogenud raskusi.*
13. *Ma ei leia, et raamatukogu peaks olema mõni „kaubamaja", kus kõik huvipakkuv peaks olema atraktiivselt ja silmapaistvalt eksponeeritud. Intelligentne inimene leiab enda jaoks kõnetava ise üles ning RR soosib seda igati.*
14. *Ma ei panusta ainult raamatukogule.*
15. *Ei ole teenistuse tõttu nii sage külastaja ja seega sooviks rohkem võimalusi e-keskkonnas.*

(Artikkel jätkub järgmises numbris.)

Astrid – parandamatu optimist Türilt

Mihkel Voldi intervjuu Astrid Karpenderiga
Fotod: Teet Malsroos

ASTRID KARPENDER on Türi Raamatukogu uus juht. Käisime fotograaf Teeduga teda kevadpealinnas usutlemas ning raamatukogu uudistamas. Tuli välja, et kevadel 90-aastaseks saanud raamatukogu on heas toonuses ja tulevikule orienteeritud.

Jah, 1927. aasta 5. mail ühines meie raamatukogu Eesti avalike raamatukogude võrguga ja nimetati Türi Linna Avalikuks Raamatukoguks. Seda daatumit loemegi oma raamatukogu alguseks, ütleb Astrid Karpender meile hakatuseks. Kõigest aasta varem, 1926, oli Türi ju linnaks saanud. Kui Türi kihelkond rajati Alempoisi muinaskihelkonna maadele juba XIII sajandil, siis viimane haldusterritoriaalne muutus enne praegust toimus siin 2005. Kolme toonase valla – Türi, Kabala ja Oisu – ning Türi linna ühinemisel sündis 599-ruutkilomeetrine omavalitsus – uus Türi vald, mis on koduks 9100 inimesele. Siin on 38 asulat, sh 2 alevikku – Särevere ja Oisu – ning 35 küla. See ongi Türi Raamatukogu tänane mängumaa.

Eelmisel aastal jäi Türi raamatukogu direktori koht vabaks ja vallavalitsus kuulutas sellele ametikohale konkursi. Laekus kuus sooviavaldust, konkursi võitis Astrid Karpender. Tema esimene aasta raamatukogujuhina saab varsti täis. Sestap uurigem Astridilt lähemalt, kuidas tal on läinud ja mida ta raamatukoguasjust arvab.

Astrid, alustasite enne jõule Türi Raamatukogu direktorina. Mis olid esimesed asjad, mida värske juhina ette võtsite?

Kõigepealt oli vaja end kurssi viia paberimajandusega ja teha selgeks eelarve. Oli vaja välja kuulutada konkurss uue töötaja leidmiseks. Kuna Türi Raamatukogul on ka mitu struktuuriüksust maaraamatukogude näol, tahtsin ma kõigi raamatukoguhoidjatega eraldi kohtuda ja arutada edasisi tegevussuundi. Kuna raamatukogus

ei olnud tehtud paarkümmend aastat inventuuri, oligi kõige mahukam töö selle läbiviimine. Oluline oli ka raamatukogu n-ö pildile saada. Mul on väga raske seda loetelu lõpetada, sest tegelikult käib see töö siiani. Loomulikult oli algus raske, aga kuna mul oli kindel nägemus, milline peab olema minu juhitav raamatukogu, tuli lihtsalt selle nimel tööle hakata.

2010. aastal sai minust Tartu Ülikooli Viljandi Kultuuriakadeemia üliõpilane. See oli minu elu üks parimaid otsuseid. Tänu sellele sain teada, mis on tegelikult raamatukogundus, kui huvitav ja lai eriala see on.

Töötasite enne mullust detsembrit siin kümme aastat raamatukoguhoidjana. Mis tõi Teid raamatukogusse tööle? Kuidas Te raamatukogunduse leidsite ning aru saite, et see ongi Teie tee?

Sattusin raamatukokku tööle täiesti juhuslikult, lapsehoolduspuhkusel oleva töötaja asendajaks. Juhtus aga nii, et jäin ka ise lapseootele ja naasin alles 3 aastat hiljem, nüüd juba täiesti vabale kohale. Raamatukoguhoidja tööd tehes kasvas minus soov saada selle eriala kohta rohkem teada. Tahtsin oma tööd teha hästi, aga tundsin, et ikka jääb teadmistest puudu. Ja kui ka raamatukogu juhataja Esta Saksa soovitas kindlasti õppima minna, siis polnudki enam mingit kõhklust – 2010. aastal sai minust Tartu Ülikooli Viljandi Kultuuriakadeemia üliõpilane. See oli minu elu üks parimaid otsuseid. Tänu sellele sain teada, mis on tegelikult raamatukogundus, kui huvitav ja lai eriala see on. Mul olid parimad kursusekaaslased, kellega olime üksteisele kogu aeg toeks. Ühesõnaga – sõbrad kogu eluks. Ma olen tänulik, et mul olid nii suurepärased õppejõud nagu Mai Põldaas, Ilmar Vaaro ja Vallo Kelder. Neid toredaid inimesi oli veelgi, aga just nemad ja nende loengud on kuidagi eriti eredalt meelde jäänud. Tänu ülikoolile oskan vaadata kogu raamatukogunduse valdkonda laiemalt.

Türi vald on pindalalt pea sama suur kui Andorra ja Liechtensteini vürstiriigid kokku, raamatukogu struktuuriüksused asuvad valla viies asulas. Kuidas on teil töö omavalitsuste ühendamise järel sujunud?

Aastal 2006 ühendati tõesti kõik valla raamatukogud, mida oli algusaegadel tervelt 9. Tänaseks on struktuuriüksused alles lisaks Türile veel Oisus, Laupal, Kabalas ja Kahalas. Uue haldusreformiga lisanduvad veel Käru ja Väätsa raamatukogu. Ma arvan, et kindlasti on kergemaks läinud maaraamatukoguhoidjate töö, sest ära on jäänud juhtimismured, eelarve koostamine. Eks alguses oli muidugi harjumatu, et kogu juhtimine koondub ühte kohta ja neil pole enam nii suurt otsustusõigust. Minu hinnangul on see hea ka seepärast, et raamatukoguhoidjad saavad nüüd rohkem sisulise tööga tegeleda, mitte ei pea oma pead vaevama majandusasjadega. Eks on ka aega piisavalt mööda läinud ja töötajad harjunud – kes rohkemal, kes vähemal määral. Keeruline on, et vahemaad on väga suured, nt kõige kaugem struktuuriüksus asub Türilt ligi 35 kilomeetri kaugusel. Muidugi meeldiks mulle tihedamini kohtuda, kuid just see sunnib meid kasutama rohkem telefonisuhtlust. Türi Raamatukogu juhiks saades oli üks minu prioriteete luua ühtne meeskond. Sest kuigi paberite järgi olime me üks meeskond juba aastast 2006, nokitses siiski igaüks omaette. Minu jaoks on oluline avatud suhtlemine ja mulle tundub, et töötajad usaldavad mind ning meil on hea koostöö. Olen oma töötajate jaoks alati olemas. Tore on ka see, et omavalitsus toetab meid: oleme vallavalitsusega ühes majas, mistõttu saame oma mured vajadusel väga operatiivselt lahendatud.

Minu jaoks on oluline avatud suhtlemine ja mulle tundub, et töötajad usaldavad mind ning meil on hea koostöö. Olen oma töötajate jaoks alati olemas.

Türilane tuleb raamatukogusse jalgrattaga.

Sel aastal tegite raamatukogus küsitluse ja uurisite lugejailt, mida nad raamatukoguteenustest arvavad. Mille võrra nüüd targemad olete?

Raamatukogu korraldas tõesti kevadel lugejaküsitluse, et saada teada, mida meie külastajad meilt ootavad ja et pakkuda oma külastajatele veelgi paremat teenust. Hoolimata reklaamist jäi osavõtt küsitlusest kesiseks – kokku osales küsitluses raamatukogu 2887 kasutajast 205 lugejat. Kõige agaramad vastajad olidki Oisus ja Türil. Peab tunnistama, et küsitlusest midagi väga uudset ei koorunudki. Pigem saime innustust ja julgust, et teeme õiget asja. Raamatukoguhoidjate teenindusega olid vastajad väga rahul. Rõõm oli lugeda, et Türi Raamatukogu kõikides struktuuriüksustes töötavad väga professionaalsed, sõbralikud, vastutulelikud ja abivalmid raamatukoguhoidjad, kes tunnevad väga hästi kirjandust ja oskavad soovitada häid raamatuid just lugeja soove arvestades. Raamatukoguteenusega oli enamik vastanutest samuti väga rahul. Samas leiti ka, et raamatute tagastamistähtaeg võiks olla pikem, võiks olla rohkem ingliskeelseid raamatuid ja üks lugeja tundis puudust ka e-kesk-konnast, infost raamatute kohta: kas raamat on kohapeal olemas, välja laenutatud vms. Siin selgus, et peame oma lugejate seas tegema rohkem teavitustööd, kuna selline keskkond on RIKSWEB-i näol täiesti olemas, aga paljud lugejad pole sellega lihtsalt kursis. Uurisime ka seda, kuidas ollakse rahul raamatute ja muude väljaannete valikuga meie raamatukogudes. Selgus, et enamik vastanutest olid väga rahul meie poolt pakutava valikuga. Aga sooviti veel rohkem ka noorsookirjandust, ingliskeelseid raamatuid, uuemat teaduskirjandust, lapsekasvatamis- ja toitumisalaseid raamatuid, käsitööraamatuid ja -ajakirju. Ja see on juba teadmine, mida saame oma töös kasutada, et pakkuda oma lugejatele just neid teavikuid, millele on kõige enam nõudlust. Mitmel korral kiideti koduteenindust. Üks inimene tõi välja, et raamatukogu võiks pakkuda erivajadustega inimestele vajalikke lugemist abistavaid seadmeid või tugiteenuseid. Vastustest selgus ka, milliseid teenuseid lugejad meilt veel ootavad. Siit on hea raamatukoguteenust edasi arendada. Meie praegused külastajatele suunatud tegevused ongi ajendatud suuresti sellest küsitlusest. Väga oluline oli ka teada saada, millistest kanalitest saavad võimalikud külastajad infot meie tegevuste kohta. Just neid kanaleid kasutame täna raamatukogu nähtavaks tegemisel. Kokkuvõtteks võib öelda, et Türi Raamatukogu teeninduse ja teenustega ollakse väga rahul. Saime küsitlusest palju uusi, häid ideid, kuidas muuta raamatukogu inimeste jaoks veel atraktiivsemaks. Paljusid väljatoodud ideid ja lahendusi me juba kasutame: koduteenindus, ürituste sarjad, kohtumised ja koolitused, mitmeid väljapakutud ideid töötame praegu läbi.

Kes aitab Türi raamatukogu komplekteerimisel?

Meie kogude komplekteerimine käib Järvamaa Keskraamatukogu kaudu. Kohapeal paneme oma soovid kirja ja edastame neile. Komplekteerimisprotsessi on kaasatud kõik koguhoidjad, kes teevad valiku vastavalt kirjastuste pakkumistele. Meil on väga hea koostöö Järvamaa Keskraamatukogu komplekteerimisosakonnaga. Eriti tahan tänada sealset osakonnajuhatajat Estit [Esti Tähnast], kes on alati abiks. Eelkõige lähtume komplekteerimisel ikka oma lugejast.

Ringikujuline teeninduslett on raamatukogus kesksel kohal.

Kuidas teil läheb nn Langi nimekirja alusel tellimisega?
Mulle tundub, et liiga palju rõhutatakse seda Langi nimekirja. Oluline on ikkagi see, et meie kogud oleksid mitmekülgsed. Kas seda tehakse sundnimekirjadest või komplekteerija isiklikust suvast lähtudes, ei ole siin määrav. Kuna meie teeninduspiirkonnaks on suur vald, peame arvestama, et riiulitel oleks teavikuid igale sihtrühmale. Täna ma ei näe, et mõni ajakiri või raamat jääks huvipuuduse tõttu riiulile tolmuma.

Küsin e-raamatute kohta ka. Kui palju teil siin neid kasutatakse?
Praegu meie raamatukogus e-raamatuid ei laenutata. See on teenus, mille rakendamine vajab kaalumist, selle teema kohta soovin rohkem kuulda teiste raamatukogude kogemustest. Seda enam, et ka lugejaküsitlustest ilmnes teatav huvi e-raamatute vastu.

Millist raamatukogusüsteemi kasutate?
Kõik Järvamaa raamatukogud kasutavad RIKS-i. Siiamaani pole kuulnud mitte ühtegi negatiivset vastukaja ja ka meie oleme selle süsteemiga väga rahul. Väga hea on koostöö arendaja Meelisega [Meelis Lilbokiga], kes operatiivselt kõik ettetulevad mured ja küsimused lahendab.

Türi Raamatukogus on toimekas naiskond.
Pildil paremalt: Astrid Karpender, Kersti Eenmaa, Triinu Eplik ja Katrin Vooremäe.

Kuna meie teeninduspiirkonnaks on suur vald, peame arvestama, et riiulitel oleks teavikuid igale sihtrühmale. Täna ma ei näe, et mõni ajakiri või raamat jääks huvipuuduse tõttu riiulile tolmuma.

Teil on siin suurepärane koht foto- ja teiste näituste jaoks. Kui sageli te siin näitusi korraldate?
Selle aasta kevadel tegime tõesti Türi raamatukogus veidi ümberkorraldusi ruumide kasutamise osas ja selle tulemusena on meil väga korralik näitusesaal, kus korraldame ka oma kohtumisõhtuid ja teisi üritusi. Oleme väga õnnelikud, et seni on näitused ise leidnud tee meieni. Tavaliselt on meil pind juba paar kuud ette broneeritud. Praegu tunneme puudust veel klaasvitriinidest, et saaksime ka esemeid eksponeerida, aga küll me ka need endale muretseme. Minu hinnangul on külastajatele meie näitused väga korda läinud. Seega – nõudlus on olemas. Aga head ruumid näituste korraldamiseks pole ainult Türil, ka Kabala ja Kahala raamatukogudes on selleks suurepärased võimalused. Kabalas on läbi aastate olnud väga kõrge tasemega näitused.

Raamatukogu peamaja asub Türil vallavalitsusega ühe katuse all. On see Teie arvates raamatukogule ka kasuks tulnud?
Mulle tundub, et on kasuks tulnud küll. Just direktorina alustades oli mul väga suur abi oma otsestest ülemustest. Eelarvega seotud küsimuste lahendamisel on suur abi samas majas asuvast raamatupidajast. Väga suureks abiks meie raamatukogule on vallamajas toimetavad tehnik Urmas Ärm ja IT-spetsialist Aivar Luste. Ka inimesed, kel on vallamajja asja, astuvad raamatukogust tihti läbi. Vallaametnikudki on meie raamatukogus tublid laenutajad ja väga hästi kursis meie rõõmude ja muredega.

Lõpetasite Tartu Ülikoolis raamatukogunduse ja infokeskkondade rakendusõppe 2015. a. Saan ma õigesti aru, et asusite õppima Tartu Ülikooli Viljandi Kultuuriakadeemiasse, aga lõpetasite hoopis Tartus?
Jah, täpselt nii see oli. Viimane kursus oli juba Tartus. Kahju oli Viljandist lahkuda.

Mis Teile õpinguis kõige rohkem meeldis?
Mulle meeldis väga meie kursus. Kuna meil oli palju raamatukogudes töötajaid, olid hindamatud nende kogemused. Õpinguid alustades oli mul küll praktiline töökogemus, aga kool andis sellele teoreetilise tausta ja sisemise kindlustunde. Väga head olid erialapraktikad, mis andsid võimaluse tutvuda suuremate raamatukogude köögipoolega. Väga tore oli Viljandis juurdunud ühe pere tunne. Nende õppejõududega, kes meiega Tartusse kaasa tulid, süvenes see tunne veelgi. Just õpingute ajal tundsin pidevalt soovi oma raamatukogus uusi mõtteid rakendada.

Olete kirjutanud lõputöö teemal *Raamatukoguhoidjate hinnangud valmisolekule teenindada erivajadustega inimesi ja nende koolitusvajadused.* Mil määral raamatukoguhoidjad teavad, milliseid teenuseid erivajadustega inimesed soovivad?
Minu arvates raamatukoguhoidjate teadlikkus kasvab, vähemalt selles osas, et tuntakse vajadust end koolitada. Oluline on see, et raamatukoguhoidjad saavad hakkama oma teeninduspiirkonnas olevate erivajadustega inimestega. Minu arvates tunnevad raamatukoguhoidjad end abituna just psüühiliste erivajadustega inimestega suheldes, siin on palju eelarvamusi ja hirme. Samas just sedalaadi koolitusi võiks alati rohkem olla. Füüsiliste puuetega inimestega toimetades on töötajad julgemad, käitutakse oma sisetunde järgi. Paljudes raamatukogudes on olemas juba abivahendidki luupide ja suurendusklaaside näol. Suur probleem on muidugi raamatukogudele ligipääsetavus. Kui suuremates raamatukogudes on olemas ka lift või kaldtee, siis maaraamatukogud on tõeliselt vaeslapse osas. Liikumispuudega inimestel on ikka väga keeruline paljudesse maaraamatukogudesse pääseda. Kuigi ka meie raamatukokku Türil pole loodud invasissepääsu, saavad kõik selle vajajad siseneda vallamaja kaudu.

Kuidas on Eestis ikkagi sellealase täienduskoolitusega? Kas selliseid koolitusi raamatukoguhoidjaile pakutakse või piirdub kõik vaid sellega, et otsitakse informatsiooni iseseisvalt?
Selle valdkonna teavitustöö on ikka palju edenenud. Koolituste osas tehakse rohkem koostööd vastava eriala spetsialistidega. Just neil koolitustel tulebki välja, kui ebakindlad on meie raamatukoguhoidjad suhtluses erivajadustega inimestega. Tuleb muidugi ka mõista, et ega ühte ainukest retsepti nendega toimetulekul olegi. Selge on, et erivajadustega inimesed on samasugused ühiskonnaliikmed nagu me kõik ja neil on samasugune õigus raamatukoguteenuseid kasutada.

Kui palju tehakse Teie uuritud raamatukogudes üritusi nägemis-, kuulmis- ja liikumispuudega inimestele?
Minu uuritud raamatukogudes ei olnud spetsiaalseid üritusi. Aga usun, et neid tehakse.

Mida võiks erivajadustega lugejaile Teie arvates veel pakkuda?
Võiksime julgemalt kaasata erivajadustega lugejaid ka raamatukogu tegemistesse, mitte ei peaks piirduma vaid raamatute laenutamisega. Puuetega inimesed on enamasti väga vastutulelikud ja abivalmid. Nad on väga rõõmsad, kui saavad kuskil abiks olla. Türi Raamatukogu teeb nt väga tihedat koostööd Türi Päevakeskusega, kus käivad koos psüühiliste erivajadustega inimesed. Kevadel oli päevakeskuse klientidest suur abi hoidla korrastamisel – nad aitasid meil hoidlast ära viia vanapaberit ja katkiseid raamatuid. Ja millist rõõmu nad sellest aitamisest tundsid! Sellest korrast jäi meile nii hea tunne, et järgmine kord pakkusime välja, kas nad sooviksid meile tööharjutuse raames õmmelda 20 istumispatja meie kõige väiksemate lugejate jaoks. Ka sellest võimalusest haarasid nad rõõmuga kinni ja paari kuu pärast olidki padjad valmis, loomulikult ikka oma juhendajate kaasabil. Samuti peaks julgustama erivajadustega inimesi osa võtma erinevatest üritustest. Meie korraldatud üritustel

Täispuidust avariiuleil on türilaste ühine lugemisvara.

Võiksime julgemalt kaasata erivajadustega lugejaid ka raamatukogu tegemistesse, mitte ei peaks piirduma vaid raamatute laenutamisega. Puuetega inimesed on enamasti väga vastutulelikud ja abivalmid. Nad on väga rõõmsad, kui saavad kuskil abiks olla.

on alati käinud ka puuetega inimesed ja mitte keegi pole kunagi viltu vaadanud. Me peame harjuma sellega, et meie seas on palju meist erinevaid inimesi.

Kas Türi Raamatukogu pakub koduteenindust?
Türi Raamatukogu on pakkunud koduteenindust juba pikka aega. Maakohtades on kogukonnad väikesed ja seal peab inimesi rohkem julgustama teenust kasutama. Nt käib Kabala raamatukoguhoidja raamatuid viimas ka Kabala vanurite majja. Koostööd teeme ka valla sotsiaaltöötajaga, kes vajadusel raamatud lugejateni toimetab. Türil asuv raamatukogu teeb väga tihedat koostööd Türi vanurite majaga. Iga kahe nädala tagant pakib raamatukoguhoidja koti raamatuid täis ja teeb ühe ringi vanurite majja vastavalt ilmastikule kas siis rattaga või autoga. Samuti saavad endale raamatukoguhoidja koju kutsuda ka kodused liikumisraskustega inimesed. On meie huvi, et lugejad ei peaks loobuma raamatutest oma puude tõttu. Meie pakuksime koduteenindust veelgi rohkem, aga mõnikord on raske abivajajani jõuda. Ükspuha, kui palju reklaami teha, ikka on keegi, kes pole kuulnudki sellisest teenusest.

On teil siin kogemusi ka lugemiskoertega?
Peaaegu terve aasta on meie juures käinud lugemiskoer Zaffi. Meie jaoks on see suurepärane kogemus! Soovitan ka kõigile teistele raamatukogudele, kui on võimalust, kindlasti kutsuda lugemiskoer. Need päevad, kui meil käib koer, on kui pidupäevad: on palju elevust ja lapsed on nii õnnelikud. Rõõmsad oleme ka sellepärast, et meil on isegi edulood olemas selle teraapiavormi kasulikkusest. Nimelt hakkas Zaffile käima lugemas väike tüdruk, kes kohutavalt koeri kartis. Alguses ta isegi ei puudutanud koera ja lugemagi sättis end koerast võimalikult kaugele. Poole aastaga oli tema koerahirm seljatatud, tüdrukul oli tohutu suur motivatsioon raamatuid lugeda, ta muutus palju julgemaks ja enesekindlamaks. Seega, olen väga õnnelik, et meil käib lugemiskoer, meeleldi kutsuksin veel ühe koera talle appi. Loomulikult ei saa tahaplaanile jätta ka koerajuht Reelika Marrandit, kes käib oma koeraga meie juures oma vabast ajast, mingitki tasu saamata, välja arvatud muidugi laste rõõm ja raamatukoguhoidjate tänu. Just sellised inimesed muudavad maailma paremaks!

Astrid, olete tegelenud raamatukogus lasteaialaste ja algklasside õpilastega. Näiteks paar aastat tagasi viisite läbi Heljo Männi 90. sünnipäevale pühendatud tunde. Mis on Teie arvates lastega tegelemisel kõige olulisem?
Lastele ürituste ja tundide organiseerimine, ettevalmistamine ja läbiviimine on siiamaani üks minu lemmiktegevusi! Juba sellepärast, et lastele on nii palju toredaid raamatuid kirjutatud ja meil on võrratuid kirjanikke nagu Ellen Niit, Eno Raud, Heljo Mänd, Aino Pervik, Markus Saksatamm ning teised. Lapsed on nii vahetud ja siirad, nad tulevad kõigega kaasa, kui sa oled suutnud asja nende jaoks huvitavaks teha. Just Heljo Männile pühendatud tundides avastasin, kui väga lapsed luulet armastavad – ma pole vist iialgi nii palju luuletusi pidanud ette lugema kui tookord! Oluline on teada, et lastele ei saa teha asju poolikult või ettevalmistamata – nad on nii nutikad ja tabavad selle kohe ära. Sa pead nautima ka ise oma tegevust. Igale eale peab lähenema omamoodi, andma jõukohaseid ülesandeid, tihti tegutsema mänguliselt. Ja ma pole kohanud mitte ühtegi last, kellele ei meeldiks ettelugemine.

Soovitan kõigile raamatukogudele, kui on võimalust, kindlasti kutsuda lugemiskoer. Need päevad, kui meil käib koer, on kui pidupäevad: on palju elevust ja lapsed on nii õnnelikud.

Ühel sügisel tegite Türil algklasside õpilastele üleskutse, et nad kirjutaksid teemal *Oma nime saamise lugu*. Kolleegidega panite kokku väikese näituse ja mapi eestlastele nimede panemise ajaloost. Milline on Türi vallas raamatukogu ja koolide koostöö?
See oli, jah, ka üks vahva üritus, millest võttis osa palju klasse. Meie jaoks oli tähtis just see, et oma nimelugu said nad kuulda ju ainult oma vanematelt, seega pidid nad oma ema või isaga *maha* istuma ja sellest rääkima. Kujutan ette, et selline mälestustes sobramine oli mõnus tegevus nii lapsele kui ka vanemale. Ja milliseid vahvaid nime saamise lugusid sealt välja koorus! See üritus sai teoks ainult tänu õpetajatele, kes meie üleskutsest nii heal meelel kinni haarasid. Võin suure tänutundega kinnitada, et meie kõikidel struktuuriüksustel on ülihea koostöö koolidega, seda enam, et näiteks Oisu ja Laupa raamatukogud asuvad koolimajaga ühe katuse all. Meil on vedanud ka sellega, et Türil on nii ühtehoidev kogukond: siin on tihe koostöö koolidega, kultuurimajaga, noortekeskusega ja erinevate sotsiaalhoolekandeasutustega. Kui me plaanime kutsuda endale kirjanikke külla, siis esimestena teavitame sellest ikka õpetajaid ja siiani on nad kutsed kirjanikega kohtumistele tänulikult vastu võtnud. Kui meil oli Türil raamatukogu 90. sünnipäev, olid just põhikooliõpilased need, kes meie luulekonkursist osa võtsid. Ja seda ikka emakeeleõpetajate innustamisel.

Mida olete seoses tänavuse laste ja noorte kultuuriaastaga raamatukogus teinud?
Oleme muidugi korraldanud palju kohtumisi kirjanikega. Kevadisel vaheajal käis meie raamatukogus noor

Raamatute tagastuskast on kaunistatud kevadpealinnale omasel viisil.

vabatahtlik Lorete, 10-aastane põhikooliõpilane, kelle juhatusel meisterdasid lapsed vanadest katkistest raamatutest mitmesuguseid esemeid, tegid n-ö raamatukunsti. Alates sellest aastast kogunevad kord kuus väikesed, kuni algkoolieelised lapsed raamatukokku lastehommikutele. Kuna need hommikud on väga populaarsed, siis selle üritustesarjaga jätkame rõõmsalt nii kaua, kui on huvi. Meie kõige suurem ja erilisem üritus, mis leidis kajastust ka meedias, oli muidugi *silent disco.* Üritusest, mis oli esialgu mõeldud noortele, kujunes mõnus kogukonnapidu, kus lustisid nii lapsed, noorukid kui ka nende vanemad ja raamatukoguhoidjadki. Lisaks oli meil koostöös lugejatega kokku pandud uhke näitus vanadest muusika kuulamise vahenditest. Võib ju küsida, kas ühes raamatukogus on ikka sobilik tantsida? Mina leian, et miks mitte! Raamatukogus võib teha mida iganes, kui see teisi ei sega. *Silent disco* näol oli tegemist n-ö vaikse diskoga, kus muusika tuli kõrvaklappidest ja kõrvalvaatajale võis jääda mulje, et tantsitakse täielikus vaikuses. Miks me seda tegime? Meie soov oli noortele näidata, et ka raamatukogus saab teha ägedaid asju, et meil ei töötagi igavad, vaid täiesti tegusad raamatukoguhoidjad. Ja meie hinnangul läks pidu korda, sest raamatukokku tulid ka noored, keda me polnud seal varem näinudki. Järgmisel päevalgi tulid lapsed ja ütlesid, et teate, teie juures oli eile nii äge!

Milliseid uusi ettevõtmisi plaanite?
Pea on ideedest pungil. Kahjuks jääb aga aega väheks ja ka inimvõimetel on piirid. Minu soov on tuua raamatukogu välja rangetest raamidest. Tahan näidata, et raamatukogus on võimalik teha palju enam, kui me siiani oleme teinud. Mina näen raamatukogusid kogukonnakeskustena ka linnas. Kui praegu käivad raamatukoguüritustel väikesed lapsed ja eakamad lugejad, siis minu soov on leida tee ka põhikooli- ja gümnaasiumiõpilasteni. Oma üritusi planeerides on see kõige suurem väljakutse. Hea näide sellest oligi nädal tagasi toimunud *silent disco,* mida kajastati ka üleriigilises meedias.

Millised peaksid Teie meelest olema rahvaraamatukogud lähitulevikus?
Näengi rahvaraamatukogusid suuresti kogukonnakeskustena, kus on hea olla kõigil, ka väiksema sissetulekuga inimestel. Kus kultuuri nautides ei pea mõtlema, kas mul on selle ürituse jaoks ka raha. Siiamaani oleme suutnud planeerida nii, et kõik meie tegevused ja üritused on osalejatele tasuta. Muidugi pole võimatu, et tulevikus tuleb siiski mõnel üritusel sümboolset osalemistasu maksta, aga see oleks siiski väga väike summa. Kindlasti peab rahvaraamatukogul olema piisavalt raha, et komplekteerida lugejate nõudlusele vastav kogu, sest eelkõige soovitakse meie juurest laenutada head kirjandust. Ei tohi ära unustada ka raamatukogu kandvat rolli elukestva õppe pakkumisel. Ühest küljest saame pakkuda ruume koolituste korraldamiseks, teiselt poolt korraldame neid ka ise. Raamatukogud on minu arvates kõige avatumad asutused üldse ja koostöö muuseumide ja arhiividega annab meile võimalusi viia oma kliente ajas tagasi, minevikku. Tänapäevased digivõimalused loovad meile ligipääsu fondides talletatud infole ja raamatukogu võiks olla just see koht, kus info ja selle vajaja kohtuvad. Leian, et olulised märksõnad raamatukogudele on *avatus* ja *ajaga kaasas käimine*.

Mis on see, mida Te ei taha raamatukogudes näha?
Ei taha näha tagurlikkust, vanasse kinnijäämist, seisakut. Minu meelest on see kindel tee ühe raamatukogu hääbumisele. Alati on kõige lihtsam öelda *ei*. Mina soovitan selle asemel hoopis proovida, kuidas oleks siis, kui öelda *jah, me teeme selle ära, me vähemalt proovime!* Mind heidutab ja kurvastab negatiivsus, mida põhjustab tihti hirm muutuste ees. See on nii inimlik, aga sellega tuleb õppida toime tulema.

Mida näete raamatukogus kõige olulisemana?
Raamatukogude valmisolek ühiskonnas toimuvate muutustega sammu pidada. Professionaalsed töötajad, head kogud, aga ka head ruumid. Kõigest sellest sõltub, kas meil on lugejaid.

Mida peate oma suurimaks töiseks rõõmuks?
Ikka oma töökat meeskonda, õigemini naiskonda. Üksinda ei teeks ma siin mitte midagi ära. Mul on suurepärased töökaaslased, kes ei karda mitte kunagi proovida midagi uut, kes puistavad uusi ideid otsekui varrukast. Vahel tundub mulle, et nad on väsimatud! Olen õnnelik, et Türi valla raamatukogudes teenindavad lugejaid nii professionaalsed töötajad. Suurt rõõmu teevad ka rahulolevad lugejad. Kui ikka lugeja lahkub särasilmi ja tänusõnad huultel, siis on päev korda läinud. Või kui näed, et kirjanikuga kohtumisõhtul on saal rahvast täis ja inimesed küsivad, millal järgmine kokkusaamine on, siis see teeb meele rõõmsaks. Loomulikult on suur rõõm ka selle üle, kui raamatukogusid märgatakse ja raamatukoguhoidjate tööd tunnustatakse. Türi vallast oli nt sel aastal täiskasvanud õppija nädala raames esitatud *Parima raamatukogu* tiitlile lausa kaks kandidaati. Ja tiitli saigi Türi Raamatukogu struktuuriüksus Oisus. Sellised hetked, kui näed, et raamatukoguhoidjate tööd tunnustatakse, lisaks rõõm töötajate näos, soojendavad hinge.

Teie raamatukogu jätab toredalt hubase mulje. On tunda, et kolleegid toetavad Teid. Mis on Teile juhirolli kandes kõige tähtsam?
Mulle on kõige olulisem, et minu töötajad oleksid rahul ja õnnelikud, sest siis nad teevad ka oma tööd hästi ja südamega. Täna võin öelda, et selline meeskond on mul olemas. Kui suudaksin neile veel väärilist tasu ka maksta, siis ei oskakski ma enam muud midagi soovida. Oluline on, et kogu meeskond teaks ja tahaks ühise eesmärgi nimel töötada. Kuna inimene veedab

suurema osa oma päevast tööl, peab sealne keskkond olema hea ja toetav nii füüsilises kui ka vaimses mõttes.

Astrid, olete Te Järvamaalt pärit?
Olen sündinud Paides ja põhiliselt olengi elanud Türil. Kuigi kooliteed alustasin Paides, siis Türil lõpetasin keskkooli ja läksin ka tööle.

Millega varem tegelesite?
Alustasin töötamist teenindajana Järva Tarbijate Ühistu kauplustes, kus vahelduva eduga töötasin 12 aastat, jõudes lõpuks ametiredelil juhataja asetäitjaks. Töö kaupluses andis mulle väga hea kogemuse teenindajana, pingetaluvuse ja inimeste tundmise oskuse. Minu jaoks on Järvamaa, just Türi, parim koht elamiseks ja laste kasvatamiseks. Meil on väga hea lasteaed, koolid, noortekeskus, parimad võimalused kultuuri nautida. Kõik, mida mina ja minu pere on vajanud, oleme Türilt saanud.

Rääkigem ka sellest, kuidas Te end laete. Tean, et olete tubli tervisesportlane ja Paide–Türi rahvajooksudel väga palju kordi osalenud. Kust on Teie jooksuharrastus alguse saanud?
Tegelikult ei pea ma ennast tubliks tervisesportlaseks. Tänapäeval on see lihtsalt elustiil ja võimalus kiires elutempos aega maha võtta. Naudin lihtsalt jooksmist looduses. See tuulutab hästi pead – mõnikord tunnen, et jooksen pea mõtetest tühjaks. Pärast on hea kerge olla. Mulle ei meeldi joosta kõrvaklappidega, sest siis ei taju loodust ja mõtlemist segab ka. Naljakas on see, et olen üritanud rahvajooksudel ka kõndida, aga ei suuda, lihtsalt jalad hakkavad iseenesest jooksma. Oma esimesel Paide–Türi rahvajooksul käisin 9-aastaselt. Aga ma ei mäleta, et oleksin tol ajal seda 14-kilomeetrist jooksu väga nautinud. Praegu jooksen lühemaid distantse ja üritan ikka vahel oma aegu parandada ja samas ka jooksu igati nautida.

Aga palun pajatage teistest hobidest ka. Mida Te veel harrastate?
Mulle meeldib end treenida. Olen käinud vahelduva eduga mitmetes treeningutes. Mulle meeldib oma vastupidavust treenida, seda mõõdan tavaliselt siis hiljem jooksurajal. Aga mulle meeldib ka käsitöö. Selle tegemine käib mul hooti. Ühel aastal näiteks heegeldasin, siis said kõik sugulased ja sõbrad endale jõulukingiks õlasallid. Teisel aastal punusin jällegi ajalehtedest korve – jällegi olid kõigile sugulastele toredad kingitused olemas. Ka kududa meeldib. Mulle meeldib teha asju, mis teevad mind õnnelikuks.

Mida armastate lugeda?
Lugemine ja raamatud on need, mis toovad naeratuse huulile. Pole võimalik, et mul ei ole pooleli mitte ühtki raamatut. Raamatute koha pealt olen n-ö kõigesööja. Mõnuga loen muidugi Põhjamaade kriminaalromaane. Aga kui need väga *jubedaks* lähevad, siis on üks rahulik raamat vaheldus eks parim.

Kes on Teie lemmikautorid?
Minu viimase aja lemmik on vaieldamatult Fredrik Backmani raamat *Mees nimega Ove*. Nii helget raamatut polnud ma ammu lugenud. Astrid Lindgreni lasteraamatuid võin lugeda igal ajal, need on mu suured lemmikud juba lapsepõlvest. Aga meeldib ka Sigrid Undset, Jo Nesbø, Camilla Läckberg, Catherine Cookson. Neid on nii palju, et ei hakkagi kõiki siin üles lugema.

Millist kirjandust soovitaksite teistelegi?
Raamatukogu ülesanne on pakkuda võimalikult laia valikut. Oma töös näen, et tihtipeale jäävad inimesed kinni mingisse kitsasse valdkonda, olgu need siis naistekad või krimilood, mis iganes. Väikeste kogukondade võlu ongi selles, et saad inimesega rohkem suhelda, pakkuda proovimiseks erinevaid autoreid ja žanre. Just nii me töötamegi!

Tänan Teid intervjuu eest väga! Soovin Teile ja Teie toimekale naiskonnale edu!

Ajalehtede-ajakirjade valik on Türi Raamatukogus mitmekesine.

Lapsed loovalt kirjutamas

Loovkirjutamisega saab lastekirjanduse keskuses tegeleda juba kolmandat aastat.

Kätlin Vainola,
lastekirjanik,
Eesti Lastekirjanduse Keskuse
loovkirjutamise huviringi juhendaja

Fotod: Teet Malsroos

Kui loovkirjutamisega alustasime, ei osanud me arvata, kuidas töö käima läheb, sest sellist ringi ei olnud lastekirjanduse majas varem olnud. Me ei teadnud, kas iga nädal poolteist tundi on laste jaoks vähe või palju, kas leidubki lapsi, keda sõna *kirjutamine* ära ei ehmata. Paistab, et meil on läinud hästi. Praegu käib koos kaks rühma – ühes vanemad ja teises nooremad koolilapsed.

Tööd alustasin õppekava kokku panemisest. Mõtlesin läbi, mis on see, mida tahaks aasta jooksul lastega koos teha, mida peaks loovkirjutamise tund osalejatele andma ja kuidas aega jagada. Seejärel startisime. Tasapisi sai rühm lapsi täis.

Sobivaks rühma suuruseks on meil tosinkond last. Siis saab kõigiga piisavalt suhelda, lapsed jõuavad üksteist kuulata ja tagasisidet anda. Iga tund koosneb lugemisest, kirjutamisest, kuulamisest ja rääkimisest. Need tegevused on justkui neli jalga tooli all. Hea, kui nad on tasakaalus, siis lahkub laps tunnist hea tundega. Ta on kuulnud uutest raamatutest, ta on saanud kirjutada ja oma kujutlusvõimet kasutada, ta on saanud teada, mida arvavad tema sarnaste huvidega eakaaslased ning ta on saanud rääkida, ennast väljendada.

Kui loovkirjutamisega alustasime, ei osanud me arvata, kuidas töö käima läheb, sest sellist ringi ei olnud lastekirjanduse majas varem olnud. Me ei teadnud, kas iga nädal poolteist tundi on laste jaoks vähe või palju, kas leidubki lapsi, keda sõna *kirjutamine* ära ei ehmata.

Teeme tundides mitut tüüpi kirjutamisharjutusi, millel on alati mõni kindel eesmärk. Harjutused on vajalikud töö käivitamiseks. Tühi paber ei pruugi last inspireerida. Ka lihtsalt selgitus, et kirjuta vaheajast või lemmikloomast, ei pruugi kirjutamistuju tekitada. Küll aga on võimalik lihtsate harjutustega tund sisse juhatada

ja fantaasia tööle panna. Tunni või teema alguses teemegi sissejuhatuseks sobivaid harjutusi, loeme katkendeid raamatutest, kuulame muusikat või vaatame pilte. Näiteks kui teemaks oli ruumikirjeldus, otsisin lastekirjandusest erinevaid katkendeid, kuidas mõnd ruumi või kohta on kirjeldatud. Seejärel läksime kõik majast välja ja tulime tasakesi ning tähelepanelikult tagasi pööningukorrusele. Teekonna palusin lastel hiljem kirja panna. Saime suure hulga väga erinevaid kirjeldusi ühest ja samast ruumist.

Kui räägime tegelaskujudest, loeme samuti lõike raamatutest, kus kirjeldatakse tegelasi. Palun siis lastel mõelda, mille poolest mõni tegelane on eriline ja kuidas teda on kirjeldatud. Seejärel loovad lapsed ise oma tegelasi; küll fotode, küll nimede põhjal. Mõnikord saab iga laps kolm eset ja selgituse, et need on pärit peategelase taskust. Laste ülesandeks jääb mõelda, milline see tegelane olla võiks ja millega ta tegeleb.

Aasta alguses alustame tutvumisest ja enda tutvustamisest. Sel aastal valmistasid lapsed kõigepealt kollaaži sellest, mis neid hetkel huvitab. Ajakirjadest otsiti pilte ja kleebiti paberile. Seejärel kirjutas iga laps kollaaži põhjal luuletuse endast. Lõpuks vahetasid nad kollaažid ära ja kirjutasid saadud piltide põhjal uusi jutte.

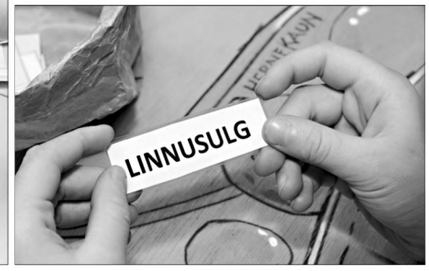

Tühi paber ei pruugi last inspireerida. Ka lihtsalt selgitus, et kirjuta vaheajast või lemmikloomast, ei pruugi kirjutamistuju tekitada. Küll aga on võimalik lihtsate harjutustega tund sisse juhatada ja fantaasia tööle panna.

Pööningu Ekspress

Mai. 2016

Küsith

KIRJUTA pildi põhjal jutt!

MÄNG: Etüüd

Mängujuht ütleb, kes on kaptenid. Kaptenid valivad oma tiimi mängijad.

Mängujuht ütleb sõna, mille järgi kõik rühmad trevad oma etenduse.

Lõbusat mängimist!

Ülesanded ja mängud koostasid Saara Skolimowski, Saara Mette Kõva ja Marta Loo

Eesti Lastekirjanduse Keskuse loovkirjutamise ringi laste ajaleht

MAI 2017

PÖÖNINGU EKSPRESS

Loovkirjutamise ringi lapsed 2016.-2017. aastal olid:

Esimene rühm

Laura-Lovisa Rüütel, Helena Adriana Rüütel, Tuuli Paliale, Saara Skolimowski, Roos Marti Tamm, Alma Lii Farkas, Saara Mette Kõva, Hanka Maiste, Laura Barcelona Grace, Emma Tammo, Marta Kither, Elisabet Palmiste, Marta Loo

Teine rühm

Rawlika Urm, Liisa Reinup, Villem Saar, Helerin Vaik, Angelika Sumik, Anri Ilves, Elisabet Luure, Marta Selma Grünwald, Eva Kreem, Elis Nõppo, Grete Helena Simmo, Victoria Isabel Koovit

Saime kokku igal esmaspäeval Lastekirjanduse keskuse pööningul. Lapsi juhendas Kätlin Vainola.

Lastele on väga oluline,
et tehtust jääks ka jälg.

Nii oleme iga õppeaasta lõpus koostanud ajalehe *Pööningu Ekspress*, mille veergudel on laste lood ja luuletused.

Tasapisi jätkame järjest tõsisemate harjutustega, tutvume erinevate kirjandusmõistete ja -suundadega. Tähtis märksõna on meie tundides *rõõm*. Soovin, et lapsed teeksid kaasa õhinaga, et nad naudiksid seda, kuidas nende kujutlusvõime töötab ja millised on tulemused, kui nad pingutavad. Üritan mõelda välja harjutusi või ülesandeid, mis lapsi üllataksid.

Lastele meeldib väga kuulata ka kaaslaste loomingut. Oodatakse head nalja, põnevat lahendust. Väga populaarsed on jubejutud. Ettelugemisega on nii, et loevad need, kes soovivad. Mõni laps palub, et loeks juhendaja ja teinekord ei tahetagi lugeda. Selline vabadus on väga hea: igaüks tunneb, et ta on vaba otsustama, mida ta oma tekstiga teeb. Teistele oma teksti esitamine on kindlasti väljakutse. Samas on hea võimalus kohe näha, kuidas tekst vastu võetakse. Kuulajatele on see samuti silmiavav kogemus. Kuigi alguses on lähtutud ühest teemast, tulevad kõik lood ja luuletused üksteisest nii erinevad. Nõnda saamegi näha, et inimestel võivad olla väga erinevad vaatenurgad ja viisid, kuidas kirjutada. Lastele on väga oluline, et tehtust jääks ka jälg. Nii oleme iga õppeaasta lõpus koostanud ajalehe *Pööningu Ekspress*, mille veergudel on laste lood ja luuletused.

Kogude toimkonna kolm päeva Peterburis

Kate-Riin Kont,
TTÜ Raamatukogu komplekteerimistalituse juhataja, ERÜ kogude toimkonna juht

ERÜ KOGUDE TOIMKONNA TÄNAVUNE ÕPPEREIS VIIS MEID PETERBURI. MULLUSEL ÕPPEREISIL KÜLASTASIME STOCKHOLMI JA TUNAMULLUSEL VILNIUSE RAAMATUKOGUSID. SEEKORD SOOVISIME NÄHA, MILLISED ON ARENGUD JA UUED SUUNAD MEIE IDANAABRITE JUURES.

5.–9. juunil oli meil võimalus väisata Venemaa Rahvusraamatukogu, Ermitaaži raamatukogu, Vladimir Majakovski nimelist Linnaraamatukogu ja Peterburi Ülikooli Raamatukogu. Kõik neli raamatukogu on väga suured, miljoniliste fondidega ja asuvad vanades ajaloolistes hoonetes, võib öelda, et lausa paleedes. See andis nende infrastruktuurile ühtse ilme. Nii head kui ka halvad küljed olid neis sarnased. Ka nende raamatukogude ajalugu on põnev.

Venemaa Rahvusraamatukogu

(*Российская национальная библиотека*; *National Library of Russia*) asutas Katariina II. Kogu sai alguse Załuski raamatukogust (Zaluski Library, *Biblioteka Załuskich*), mille rajasid vennad Józef ja Andrzej Załuski Varssavis a-il 1747–1795. Pärast Poola jagamist toodi see raamatukogu Katariina II käsul Venemaale. Załuski raamatukogu Poola-Leedu kogust sai 1795. a nurgakivi Venemaa Rahvusraamatukogu võõrkeelsete raamatute

Foto:d: Reet Olevsoo

VENEMAA RAHVUSRAAMATUKOGU ASUTAS KATARIINA II.

Venemaa Rahvusraamatukogu külastamise eel

Kogude toimkonna kolm päeva Peterburis
Kate-Riin Kont

Erialaraamatukoguhoidjate õppereis Stockholmi
Ülle Kalvik

Aastatel 2005–2017 on välja antud 1020 raamatukoguhoidja kutsetunnistust
Krista Talvi

Venemaa Rahvusraamatukogu vanim osa, arhiivkogu saal

osakonnale (osa poolakeelseid raamatuid – *ca* 55 000 eksemplari – tagastati Poolale 1921. a). Katariina II andis oma valitsemisaja lõpus välja dekreedi, mille alusel hakati tsaaririigis võimalikult ammendavalt koguma vene keeles ilmunud kirjandust. Raamatukogu esimeseks juhiks oli Auguste de Choiseul-Gouffier, Prantsuse Akadeemia liige ja Vana-Kreeka uurija, kes Prantsuse revolutsiooni ajal 1792. a emigreerus Venemaale. 1810. a kiitis tsaar Aleksander I heaks Venemaa esimese raamatukoguseaduse, mis muuhulgas sätestas, et kaks sundeksemplari kõigest Venemaal trükitust säilitatakse rahvusraamatukogus. Rahvusraamatukogu hoonete kompleks ehitati 19. sajandil spetsiaalselt raamatukogule, mis sai sobivaks ning väärikaks hoiupaigaks võimsale ajaloolisele fondile. Raamatukogu oli plaanis avada lugejatele 1812. a Keiserliku Avaliku Raamatukogu (*Императорская публичная библиотека*; *The Imperial Public Library*) nime all, kuid Napoleon I sissetungi tõttu tuli olulisemad kollektsioonid evakueerida ning avamine lükkus kahe aasta võrra edasi. Krahv Aleksandr Stroganovi juhtimise ajal avati raamatukogus pidulikult *Rossica* osakond, mis sisaldab Venemaad puudutavaid võõrkeelseid raamatuid. Raamatukogu kuulsaim direktor oli Aleksei Olenin, kes juhtis raamatukogu 32 aastat. Peale Olenini surma 1843. a määras tsaar Nikolai I raamatukogu juhi ametisse senaator Dmitri Buturlini. Tema 6-aastase direktoriperioodi jooksul muutus raamatukogu kasutamine lugejatele äärmiselt ebamugavaks: lugemissaali lahtiolekuaega vähendati, samuti vähendati kõigepealt võõrkeelse perioodika tellimust, seejärel aga lõpetati see sootuks. Teadlased ja avaliku elu tegelased süüdistasid direktorit muuhulgas *juriidilise ja sotsiaalteaduste osakonna tahtlikus hooletussejätmises ning raamatukogus töötada soovivatele lugejatele ebamugavate tingimuste loomises.* 1849 kuni 1861 oli raamatukogu direktoriks Aleksandr Puškini koolivend krahv Modest von Korff. Tema motoks oli *Lugeja peaks teadma, mis raamatukogus on olemas teda huvitavas valdkonnas ja võimaldama talle kõike, mida ta soovib*. Tema ajal kohandati raamatukogu rolli muutuvatest tingimustest lähtuvalt: juba toona vajati tihedaid sidemeid ülikoolide, teadusseltside, juhtivate uurimiskeskuste ja välismaa raamatukogudega. Raamatukogus kujundati välja ka tihe koostöö silmapaistvate teadlaste ja kultuuritöötajatega ning moodustati uurimisrühmad väärtuslike raamatute ja käsikirjade uurimiseks.

Raamatukogu vanas hoones asub Venemaa esimene avalik lugemissaal, mis oli meie õppekäigu ajal kahjuks remondis ning tutvuda sai sellega vaid läbi ukseklaasi. 19. sajandil olid naised lugemissaalis eraldatud meeslugejaist, eraldi olid saalis töökohad ka kunstnikele. A-il 1893–1895 külastas saali ka V. I. Lenin, kelle pead kujutav skulptuur troonis nõukogude ajal lugemissaali sisekujunduses kesksel kohal.

Praegu on Venemaa Rahvusraamatukogu oma kogu suuruse poolest (36,5 miljonit eksemplari) maailma raamatukogude hulgas 8. kohal ja Venemaal 2. kohal.

Raamatukogu kolis uuemasse hoonesse 19. sajandi alguses, kui 1814 valmis tänane peahoone. Selles ajaloolises hoones on oma koha leidnud raamatukogu ajalooline fond ning enne 1958. a ilmunud teosed. Hoonet ootab ees suurem renoveerimine. Lugejaid on vahelduvalt – kord palju, siis aga väga vähe ning meie külastusaeg juuni alguses langes just mõõnaperioodi. Üheks põhjuseks on kindlasti vanemas hoones asuva kirjanduse profiil. Nii eelistavad tudengid kasutada uuemat, linna magalarajoonis asuvat hoonet. Külastasime ka käsikirjade kogu saali, mis II maailmasõja ajal viidi Varssavisse, kuid hävis valdavalt tulekahjus. Seal asuvate endiste Venemaa tsaaride kirjutiste ja allkirjade näidistega saab huviline tutvuda ka veebis, kuna osa käsikirju on digiteeritud ning vabalt kättesaadavad.

Põnev oli Voltaire'i raamatukogu külastus. Selle raamatukogu ostis Katariina II tervikuna ning see sisaldas ka raamatute kataloogi. Saal on kujundatud stiilselt keskaegsena, kesksel kohal asub Voltaire'i kuju koopia, mille originaali nägime Ermitaažis.

Käsikirjade kogu lugemissaal

Haruldaste raamatute kogus oli vanimaks teoseks 1459–61 valminud inkunaabel – piibel, millest on säilinud fragment ning on olemas ka faksiimilekoopia. Raamatukogul on muljetavaldav inkunaablite kogu. Keskaegses stiilis oli kujundatud ka Fausti kabinet, mis evakueeriti II maailmasõja ajal ja hiljem taastati.

Uue hoone projekteerimist Moskva prospektil alustati 1978. aastal, ehituseni jõuti 1983, kuid *perestroika* ajal see seiskus. 1998 avati hoone 1. korrus lugejaile kiiruga, sest tekkis oht, et pooleliolev ehitus antakse ärimeestele. Rahvusraamatukogu uus hoone kandis küll 1970. a-te nõukogude arhitektuurile iseloomulikku

Lugemissaalides on arvuteid ja lühtreid.

Venemaa Rahvusraamatukogu uus hoone

PRAEGU ON VENEMAA RAHVUSRAAMATUKOGU OMA KOGU SUURUSE POOLEST (36,5 MILJONIT EKSEMPLARI) MAAILMA RAAMATUKOGUDE HULGAS 8. KOHAL JA VENEMAAL 2. KOHAL.

ambitsioonikuse ja suurejoonelisuse pitserit, aga mõjus oma avarusega sümpaatselt. Rahvusraamatukogu uues hoones tutvusime noobli Saksamaalt pärit raamatuliftiga, millel vanust 3 aastat. Korraga 10 kg teoseid kandev vagun jääb hätta vaid suureformaadiliste teostega ning neid tuleb endiselt käsitsi kohale toimetada. Lifte on majas veelgi, kuid nõukogude ajale iseloomulike vempudega – kahel lugejaliftil on üks ühine nupp ja seega saab korraga kutsuda kas 2 lifti või mitte ühtegi. Liftid ise olid tillukesed, sarnanedes nõukogudeaegsetes kortermajades praegugi kasutusel olevate liftidega. Hoidlate tingimused olid kaasaegsed ja suurepärased. Majas on 16 lugemissaali, neist üks saal on mikrovormide lugemiseks. Turvaelement lisatakse vanemaile teavikutele lugejateeninduse käigus. Oma trükiseid lugeja raamatukogusse kaasa tuua ei tohi, lubatud on vaid süle-arvuti.

Lugejaid on raamatukogul Eestist 32, iga 5 aasta tagant peab lugeja oma andmeid uuendama. Kogudesse kuuluvat 38 miljonit teost koju ei laenutata. Raamatukogu uus hoone ootab lugejaid tööpäeviti kuni kl 20-ni, laupäeviti-pühapäeviti kuni kl 18.30-ni. Töötajaid on kahes majas kokku *ca* 1000. Eelmise sajandi lõpus alustati suurejoonelist digiteerimisprojekti ning 2012. a seisuga oli elektrooniline juurdepääs *ca* 80 000 nimetusele.

Lisaks raamatuliftile jäi silma teisigi põnevaid lahendusi:

- *Chat* kodulehel – rohelise/punase värvi järgi eristatakse, kas vestlus on hetkel aktiivne või vastatakse hiljem (nt öösel jäetud sõnumid).

Venemaa Rahvusraamatukogu uue hoone fuajees

- Elektronkataloogis kuvatakse jooksvalt sama päeva otsingute, tellimuste jmt arv (http://primo.nlr.ru/primo_library/libweb/action/search.do).
- Raamatukogu 3-minutiline tutvustusvideo võlus vaatajaid oma kompaktsuse, õhust filmitud imeliste linnaplaanide, hoonete välis/sisevaadete ja rariteetide ülevaatega – hästi koostatud, kompaktne ja esinduslik, teksti polnud.

Ohtralt jagati kiidusõnu koostööle RR-i vanemteaduri Larissa Petinaga ja tutvustati põhjalikult rahvusvahelist vene raamatu koondkataloogi projekti, milles on osaline ka Eesti Rahvusraamatukogu.

Ermitaaži raamatukogu väljast...

Ermitaaži raamatukogu (*Научная библиотека Эрмитажа, The Hermitage Academic Library*) on Venemaa suurim ja ühtlasi üks vanemaid muuseumiraamatukogusid. Pühendatud kunstiajaloole, on raamatukogu olnud Ermitaaži lahutamatu osa alates selle asutamisest. Raamatukogu külastamiseks oli vaja saata posti teel ametlik taotlus Ermitaaži direktorile.

Arvatakse, et raamatukogu loodi 1762. a, mil Katariina II määras raamatukoguhoidja oma raamatute kollektsiooni jaoks. Niisiis on tegemist veel vanema raamatukoguga kui Venemaa Rahvusraamatukogu. Praegu sisaldab raamatukogu pea 1 000 000 kunsti- ja ajalooteaduste ning arhitektuurialast teost vene keeles ning paljudes Euroopa ja idamaade keeltes. Raamatukogu koosneb pearaamatukogust ja kaheksast väiksemast muuseumi haruraamatukogust. Raamatukogu peahoone asub Väikese Ermitaaži päikseküllases lõunapaviljonis. Interjööri on säilitatud 1924. a-st ning tegemist on väärika muuseum-raamatukoguga. Raamatud on paigutatud muuseumi-

ERMITAAŽI RAAMATUKOGU ON VENEMAA SUURIM JA ÜHTLASI ÜKS VANEMAID MUUSEUMIRAAMATUKOGUSID. PÜHENDATUD KUNSTIAJALOOLE, ON RAAMATUKOGU OLNUD ERMITAAŽI LAHUTAMATU OSA ALATES SELLE ASUTAMISEST. ARVATAKSE, ET RAAMATUKOGU LOODI 1762.

... ning seest

eksponaatidesse ehk 18.–19. sajandi originaalkappidesse, mis varem asusid Ermitaaži eri ruumides. Raamatukogu koondab imperaatorite raamatukogusid ning sisaldab ohtralt sõjanduse, seadusandluse ja poliitikaga seotud kirjandust. Raamatukogus töötas ka Puškin. 1928–1940 viisid viis töötajat raamatukogus läbi inventuuri, koostasid kaartkataloogi ning paigutasid raamatud kappidesse. Sõja ajal teoseid ei evakueeritud, vaid raamatud pakiti kokku ning säilitati kastides. Siin kuulsime väga põhjalikku ülevaadet raamatukogu ajaloost, mis arenes paralleelselt Talvepalee ja hilisema muuseumiga. Kummutati nõukogude perioodil levinud väärad ettekujutused 1917. a sündmustest. Käesoleva aasta sügisel, Oktoobrirevolutsiooni 100. aastapäeval plaanitakse näidata paralleelselt filme revolutsiooni tegelikest sündmustest ning kunstilistest liialdustest *Talvepalee tormijooksuga vallutamise* kohta.

Raamatukogu haruldaste raamatute ja käsikirjade sektoris on ligikaudu 10 000 haruldast väljaannet: Euroopa ja vene käsikirjad, Venemaal ja Läänes varasemalt trükitud raamatud, dekoratiivsete köidete kogu, unikaalsed trükised keiserlikest raamatukogudest ning Venemaa ja Euroopa tuntud persoonide autogrammidega trükised. Raamatukogus asub näiteks Prantsuse filosoofi Denis Diderot´ (1713–1784) kunstiraamatute kollektsioon, mille Katariina II ostis oma kogu jaoks. Raamatukoguhoidjad tegelevad seal samuti aktiivse uurimistööga, enamik neist on kunstiajaloolased. Tööl on vaid üks bibliograafiharidusega töötaja. Regulaarselt korraldatakse raamatunäitusi.

Ermitaaži raamatukogu pole avalik, tema miljonilise fondi suurus on spetsiifilise erialaraamatukogu kohta väga suur. Samas on tema lugejaskond üsna piiratud: vaid Ermitaaži enda töötajad, kunstiajaloo spetsialistid ja õppijad. Lugejaks vormistatakse vaid kõrgharidust või selle omandamist tõendava dokumendi alusel. Paiknemine hubastes ja väikestes, kuigi väga ilusates ampiirstiilis sisustusega ruumides seab teenindusvõimalustele piirid. Kitsastes tingimustes tehakse jõupingutusi raamatukogu arendamiseks, aga tunda oli teatavat stagneerumist. Kuna raamatukogule ehitatakse uut hoonet, siis on tulevikuväljavaated optimistlikud ja loodetakse ennast rohkem ka avalikkusele avada.

Täna on raamatukogul raamatuvahetussidemed lääneriikidega, ostes komplekteeritakse tagasihoidlikult. Alustatud on ka digiteerimist – töid tehakse tellimusel ning skannerid tuuakse kohale, sest haruldasi teoseid raamatukogust välja ei saadeta. Digiteerimisel on prioriteediks Ermitaaži kohta avaldatud teosed – ermitažiaana. Uue maja ehitus Primorski linnaosas algas 2000. a-l ning valminud on hoone vundament, avamiseni plaanitakse jõuda 2019. a. Seejärel jääks praegusesse, Väikesesse Ermitaaži imperaatorite raamatukogu – vanad ja haruldased raamatud.

Kogude toimkonna reisiseltskond Peterburis

Vladimir Majakovski nimeline Linnaraamatukogu

(*Центральная городская публичная библиотека им. В. В. Маяковского; The Central City Public Library named after V. V. Mayakovsky*) meeldis õppereisil osalenutele kõige enam. Raamatukogu avati 7. jaanuaril 1868. a. Keiserliku Avaliku Raamatukogu naabrus ei seganud selle kiiret kasvu ja populaarsust Peterburi intelligentsi hulgas. Raamatukogu peeti parimaks eraraamatukoguks linnas tänu kaasaegsete raamatute ja perioodika laiale valikule, progressiivsele suunale ja muidugi ka tema omanikule, Aleksandr Aleksandrovitš Tšerkessovile, kes oli õppinud lütseumis, oli Herzeni ja Ogarjovi mõttekaaslane ja tormiliste 1860-ndate väljapaistev tegelane. Oma erakordse ande ja ka varanduse andis ta raamatukogule, mis palju aastaid etendas tähtsat osa narodniklikus liikumises. Tšerkessovi traditsioone jätkasid raamatukirjastaja O. N. Popova, kelle ajal saavutas raamatukogu uue õitsengu ja viimane eraomanik N. M. Lomkovski. Lomkovski saatus oli 1930-ndatele iseloomulik. 1919. a natsionaliseeriti tema initsiatiivil Tšerkessovi raamatukogu kui Peterburi keskkommunaalraamatukogu. 1930. a aga autoriteetne raamatukogunduse teoreetik ja praktik Lomkovski kui klassivaenlane vallandati. Lomkovski ja tema naine surid 24. detsembril 1941 Leningradi blokaadis. Raamatukogu toimis ka blokaadi aastatel. 1960-ndatel–1980-ndatel oli ta endiselt intelligentsi vaimuelu keskuseks. Oma 145-aastase ajaloo jooksul on raamatukogu järginud traditsioone, mis pandi paika tema loojate poolt. Tema deviisiks võiksid olla sõnad *demokratism* ja *kättesaadavus*. Vladimir Majakovski nimi omistati raamatukogule 1953. a seoses luuletaja 60. sünniaastapäevaga.

Asudes 19. sajandi aristokraadile rajatud elamukompleksis, oli samas igati tunda tänapäevast raamatukogu, avatust ja näha kaasaegset tehnoloogiat. Viimaste aastate arengud on võimaldanud sõlmida tugevaid rahvusvahelisi sidemeid ja nende kaudu pakkuda lugejatele rohkesti väliskirjandust. Interneti kaudu pääsevad lugejad maailma inforuumi. Lugejatele osutatakse väga erinevaid ja paindlikke teenuseid, seda ka interneti teel (tellimine), virtuaalraamatukogu, filmide vaatamine keeleõppe eesmärgil, loengute korraldamine jms. Raamatukogu igapäevast toimimist näidati siin meile kõige rohkem. 2012–2015 võttis raamatukogu kasutusele RFID-tehnoloogia, 2016. a-st ühise raamatukogusüsteemi ning ühise lugejapileti kõigile 197-le haruraamatukogule. Varasemalt ühtse juhtimise alla koondunud raamatukogud moodustavad praegu konsortsiumile sarnaneva ühenduse, kuid kaalutakse haruraamatukogude süsteemi taastamist. Linnaraamatukogu asub kuues hoones, millele lisaks saab kasutada ka virtuaalset lugemissaali. Aktiivselt viiakse läbi üritusi ja õpitube lugejaile, väga populaarsed on Hiina, Jaapani ja Korea temaatika.

VLADIMIR MAJAKOVSKI NIMELINE LINNARAAMATUKOGU MEELDIS ÕPPEREISIL OSALENUTELE KÕIGE ENAM. RAAMATUKOGU AVATI 7. JAANUARIL 1868. A.

Alates 2010. a-st saab raamatukogu 3 sundeksemplari kõigist Peterburis tegutsevate kirjastuste ja trükikodade välja antud teavikutest ning kõigist Peterburis asuvate riigiasutuste ametlikest dokumentidest.

Peterburi Riikliku Ülikooli Raamatukogu ees

PETERBURI RIIKLIKU ÜLIKOOLI RAAMATUKOGU ON ÜKS VANIMAID JA SUUREMAID ÜLIKOOLIRAAMATUKOGUSID VENEMAAL NING KUULUB OMA RIKKALIKU JA MITMEKESISE KOGU POOLEST MAAILMA SILMAPAISTVAMATE RAAMATUKOGUDE HULKA.

Peterburi Riikliku Ülikooli Raamatukogu

(*Научная библиотека им. М. Горького Санкт-Петербургского государственного университета; The Scientific Library of St. Petersburg State University*) on üks vanimaid ja suuremaid ülikooliraamatukogusid Venemaal ning kuulub oma rikkaliku ja mitmekesise kogu poolest maailma silmapaistvamate raamatukogude hulka. Ülikooli harta kohaselt on raamatukogu koos teaduskondade ja uurimisinstituutidega Peterburi Riikliku Ülikooli tähtsamaid struktuuriüksusi. Raamatukogu tähtsaimad kogud asuvad Peterburi ülikooli peahoones Neeva jõe kaldal, nn Kaheteistkümnes Kolleegiumis, mis ehitati Domenico Trezzini poolt 18. sajandil ning on Peterburi arhitektuuri monumendiks. Raamatukogu paigutati sellesse hoonesse 1891. a, kogupindala on 3900 m². Kogude aluseks sai 1783. a avatud õpetajate seminari raamatukogu. Praegu sisaldab raamatukogu *ca* 6,7 miljonit eksemplari ja ja 1,5 miljonit nimetust raamatuid. Raamatukogu

Kaartkataloog on siin au sees.

koosneb keskraamatukogust ja 19 teaduskonnaraamatukogust. Kasutajaid on ligi 65 000, neist 43 000 moodustavad tudengid. Raamatukogus töötab 330 inimest.

1995. a märtsis sai alguse raamatukogu elektrooniline kataloog ning 1997. a-st on raamatukogul internetiühendus ja kodulehekülg http://www.library.spbu.ru/. Raamatukogu strateegilise plaani tähtsaks osaks on Peterburi Riikliku Ülikooli elektroonilise raamatukogu loomine ja arendamine. Peterburi Riiklik Ülikool on Rahvusliku Elektroonilise Informatsiooni Konsortsiumi (National Electronic Information Consortium, NEICON) ja Regionaalsete Raamatukogukonsortsiumide Assotsiatsiooni (Association of Regional Library Consortiums, ARBICON) liige.

Kõige väärtuslikum osa raamatukogu ajaloolise ja kultuurilise tähtsusega kogust asub haruldaste raamatute ja käsikirjade osakonnas, kus on umbes tuhat slaavi ja Lääne-Euroopa käsikirja ning enam kui 50 tuhat haruldast raamatut.

Peterburi Riikliku Ülikooli teaduslik raamatukogu on Loode-Venemaa ülikoolide teadusraamatukogude teaduslik-metodoloogiline (piirkondlik) keskus, kust kureeritakse 70 raamatukogu. Ta konsulteerib, korraldab seminare ja konverentse ning raamatukogude juhtide ja personali koolitusi raamatukogundustegevuse teemadel. Teadusraamatukogu on ka rahvusvaheliste professionaalsete raamatukoguühenduste nagu nt LIBER ja IFLA aktiivne liige.

Koridorides saab näha väärikat ajalugu.

Ülikooliraamatukogus pidas meile loengu käsikirjade ja haruldaste raamatute osakonna pearaamatukoguhoidja N. I. Nikolajev.

Ülikooliraamatukogu külastus jäi küll ühekülgseks, kuid see-eest meeldejäävaks ning värvikaks nii esineja kui ka esinemisstiili poolest. Loengupidaja oli omaette vaatamisväärsus: justkui ajalooraamatust välja astunud, bareti ja kitliga vahva härra bibliotekaar. Oleks väga tahtnud näha ka elektroonilisi lahendusi ja lugejate võimalusi. Osalesime loengul, mis andis põhjaliku ülevaate maailma raamatukogude ajaloost ja ülikooli raamatukogu väärikamaist teostest. Hoones põhjaliku ekskursiooni korraldamiseks kahjuks aega ei jagunud, kuid läbi 18 hoone kulgev ja raamatukappide riviga täidetud koridor andis aimu ka raamatukogu üldisest korraldusest.

Lõpetuseks õppereisil osalenud toimkonnaliikmete emotsionaalseid muljeid:

- *Igal pool, kus käisime, võeti meid vastu väga südamlikult ja hästi ettevalmistatult. Eksponeeriti nii vanemaid kui uuemaid eestikeelseid väljaandeid. Kohtumistel osalesid vene poolelt osakondade juhatajad. Räägiti avameelselt probleemidest (suurimaks rahanappus). Omavahelistes vestlustes vene kolleegidega rõhutati, et oleks vaja taastada kontakte raamatute vahetuste abil. Kuigi Peterburis on üpris vähe eesti keeles lugejaid, on raamatukogud siiski huvitatud meie väljaannetest, seda ajaloolise ja kultuurilise järjepidevuse nimel.*
- *Ma arvan, et võrrelda eesti ja vene raamatukogusid pole nähtu põhjal eriti tulemuslik. Vene kolleegid panid rõhku eelkõige oma ajaloole ja pärandi säilitamisele. Kuna soovi korral saab ju kataloogidega ka ise internetis tutvust teha, siis raamatute komplekteerimisele ja töötlemisele nad nii suurt tähelepanu ei osutanud. Võimalik, et see tundus neile triviaalse tegevusena.*
- *Tahaks esile tõsta reisi väga head planeerimist, kõik sujus tõrgeteta, piisavalt oli aega ka linnaga tutvumiseks, muuseumite ja teatri külastamiseks. Kultuuriline meelelahutus andis programmile palju juurde.*
- *Võttes kokku ERÜ kogude toimkonna töö- või õppereisi Peterburi, saab öelda vaid positiivset. See andis mitmeid erinevaid kogemusi ja oli huvitav ka lihtsalt tunnetuslikust küljest: kas lähme omamoodi ajamasinaga tagasi olnud aegadesse või näeme uusi arenguid. Tutvumiseks valitud raamatukogud on kahtlemata olulised mitte üksnes Peterburi jaoks, vaid ka laiemalt vene raamatukogunduses.*
- *Rahvusraamatukogu ja linnaraamatukogu, muuseumi ja ülikooli raamatukogu esindavad erinevaid struktuure, nende tööprintsiibid lähtuvad erinevast lugejaskonnast, mis andis ka põhjust oodata tutvumist mitmekesise ja varieeruva raamatukogundusega.*

Artikli autor tänab õppereisil osalenud Kairi Felti, Elvira Mutti ja Mary Tedret muljete jagamise eest, Marina Karist venekeelse abi osutamise eest viisade taotlemisel, Andrei Gladkovi meile Peterburis sujuva liikumise korraldamise eest ning kõiki kaasreisijaid. Ühtlasi tänab kogude toimkond ERÜ-d Hasartmängumaksu Nõukogu kaudu reisi toetamise eest.

Erialaraamatukoguhoidjate õppereis Stockholmi

Ülle Kalvik,
ERÜ erialaraamatukogude sektsiooni esimees, Lääne-Viru Rakenduskõrgkooli raamatukogu juhataja

TÄNAVUNE ERÜ ERIALARAAMATUKOGUDE SEKTSIOONI ÕPPEREIS VIIS MEID 14.–17. AUGUSTIL STOCKHOLMI ERIALARAAMATUKOGUDESSE. MEIE SEKTSIOON KOONDAB VÄGA ERIPALGELISTE RAAMATUKOGUDE ESINDAJAID NING SELLEST LÄHTUVALT OLID VALITUD KA REISIL KÜLASTATAVAD KOHAD. PROGRAMM OLI TIHE: KAHE PÄEVA JOOKSUL TUTVUSIME KAROLINSKA ÜLIKOOLI, ARMEEMUUSEUMI NING ARHITEKTUURI- JA DISAINIKESKUSE ARKDES RAAMATUKOGU, ROOTSI RAHVUSRAAMATUKOGU JA HALLWYLI MAJAMUUSEUMIGA. KÜLASTATUD RAAMATUKOGUD OLID VÄGA OMANÄOLISED NING MEID VÕETI KÕIKJAL HÄSTI VASTU. LISAKS KOGUDE, TÖÖRUUMIDE JA HOIDLATEGA TUTVUMISELE OLI MEIL VÕIMALUS ARUTLEDA RAAMATUKOGUTÖÖ NING RAAMATUKOGUHOIDJA ELUKUTSE TEEMADEL.

Õppereisi alguses toimus laeval seminar teemal *Eesti erialaraamatukogude koostöövõimalused eri tüüpi raamatukogudega*. Ettekanded olid huvitavad ning osalejad leidsid, et mida rohkem on meil infot koostööpartnerite kohta, seda hõlpsam on leida ühiseid teemasid. Samuti on oluline avatus ja koostöötahe ning sel eesmärgil tuleks rohkem oma tegemistest teada anda.

Esimesena külastasime **Armeemuuseumi raamatukogu** (*Armémuseum biblioteket*) ning juhtusime sinna parajasti ajal, kui kuninglik vahtkond alustas marsimuusika saatel teed Stockholmi kuningalossi poole. Armeemuuseum on keskendunud sõjaajaloole ning tutvustab Rootsi ajalugu viikingiajast tänapäevani. Raamatukogu asub muuseumi kõrval eraldi hoones ning meid võttis vastu raamatukoguhoidja **Klas Kronberg**, kellel on magistrikraad nii ajaloos kui ka raamatukogunduses. Raamatukogu algusaega arvestatakse alates 1879. a-st, mil Suurtükimuuseumi fondides leidus juba hulk raamatuid. 1932. a nimetati muuseum Armeemuuseumiks ning raamatukogu kolis muuseumi kõrval asuvasse hoonesse. Raamatukogu kogub, säilitab ja vahendab üldsusele sõjaajaloolisi materjale. Fond koosneb ca 30 000 raamatust, 60 000 ajakirjast ja 5000–10 000 sõjaväe juhendraamatust. Siit võib leida teavikuid vormiriietuse ja tekstiiliajaloo, laste ja sõja, sõjaväemuusika, hoonete, relvade ning teiste sõjandusega seotud teemade kohta. Rariteetseimateks säilikuteks on 15. sajandist pärinevad käsikirjad,

Klas Kronberg

mis olid kunagi kuulunud endisele kubernerile ja suurtükiväe juhile Theodor Jakobssonile ning annetati raamatukogule 1955. a. Riiulist õnnestus meil leida ka eestikeelseid raamatuid. Teavikute kataloogimisel on kasutusel 3 süsteemi, Dewey süsteemi ei kasutata. Otsingut võib sooritada raamatukogu kataloogis või raamatukogude ühendkataloogis LIBRIS. E-materjalid on kallid ja neid tellitakse vähe. Raamatukogu finantseeritakse Rootsi kaitseväe eelarvest ning teavikute tellimise otsustab raamatukoguhoidja, arvestades lugejate nõudmisi.

Raamatukoguga samades ruumides asub arhiiv, mis sisaldab fotosid, kahurite jooniseid, tekste ja muid dokumente. Ligikaudu 150 000 fotol on jäädvustatud sõjalisi operatsioone, hooneid, Armeemuuseumi objekte jms. Materjalid on järjestatud teemade kaupa (nt suurtükivägi, ratsavägi, sõidukid, relvad, arhitektuur jne).

Fotod: Ülle Kalvik

Poolnahkköited Armeemuuseumi raamatukogus

Kui esialgu teenindas raamatukogu Armeemuuseumi töötajaid, siis seoses huvi kasvamisega sõjandusalaste materjalide vastu on raamatukogu avatud ka avalikkusele. Teavikuid koju ei laenutata, tavaliselt tellitakse need ette ning nendega töötatakse kohapeal selleks ettenähtud ruumides. Raamatuid on võimalik tellida ka mõnda teise raamatukokku kohapeal kasutamiseks. Samuti tuleb raamatukogutöötajal vastata lugejate infopäringutele, mis on mõnikord sedavõrd spetsiifilised, et vastuse otsimine on aeganõudev. Raamatukogu on avatud 12 tundi nädalas, teisipäevast reedeni kl 13.00–16.00 ning kuna raamatukogus on ainult üks töötaja, siis tema haigestumisel või äraolekul on raamatukogu suletud.

Digitaalsed riiulid ArkDesi raamatukogus

Sektsiooni kunstiraamatukogusid silmas pidades oli külastamiseks valitud **ArkDesi raamatukogu** (*ArkDes bibliotek*). ArkDes, endine Arhitektuurimuuseum, on Skeppsholmeni saarel asuv arhitektuuri- ja disainikeskus. Keskus teeb koostööd Rootsi arhitektide liidu ja disainikeskusega Form ning raamatukogu koondab arhitektuuri- ja disainialaseid materjale. Meid võttis lahkelt vastu raamatukogu juhataja **Lena Biörnstad Wranne**, kes tutvustas raamatukogu. Alates 1990. a-st haldab keskust Rootsi Kultuuriministeerium ning raamatukogu on riigi finantseeritud avalik raamatukogu. ArkDesi raamatukogu kuulub ka IFLA Põhjamaade kunstiraamatukogude haruühendusse ARLIS/Norden.

Raamatukogus on *ca* neli miljonit objekti, millest osa teavikuid on kataloogitud Dewey süsteemis, osad vanas süsteemis. Valikuliselt on võimalik teavikuid otsida ühendkataloogist LIBRIS ning osaliselt ka andmebaasidest DigitaltMuseum, KulturNav ja Europeana. Raamatukogu juhataja sõnul moodustavad erilise osa kogust tuntuimate arhitektide kollektsioonid nagu nt Léonie Geisendorf, Gunnar Asplund, Ralph Erskine jt. Artiklite otsimiseks kasutatakse Rootsi andmebaasi Artikelsök ning välismaise perioodika kataloogi RIVA. Eelistatumad on trükitud materjalid, sest akadeemilised e-raamatud ja õppematerjalid on kallid. Uute uurimismaterjalide leidmiseks kasutatakse meilegi tuttavat EBSCO kataloogi. Raamatukogu teeb Rootsi Rahvusraamatukogu koordineerimisel koostööd teiste raamatukogudega, ka akadeemiliste raamatukogudega ning see võimaldab hankida soodsamalt litsentse, sealjuures ka juurdepääsu tasulisele Rootsi rahvusentsüklopeediale. Raamatukogus on kaks raamatukogundusliku haridusega töötajat ning lisaks pakub raamatukogu tööd arhitektuuri- ja disainiüliõpilastele, kes on palgalised töötajad ning tegelevad lihtsama raamatukogutööga nagu laenutamine või raamatute vastuvõtmine. Rootsis ei ole tavaks kasutada vabatahtlikke ning tudengite töölevõtmine toimub sarnaselt teiste töötajate palkamisega. Sooviavalduste läbivaatamisele järgnevad vestlused potentsiaalsete kandidaatidega. Raamatukogu teenindab *ca* 300 lugejat päevas ning on avatud arhitektuuri- ja disainikeskusega samadel aegadel. Raamatukogu juhataja arvates on keskuse külastajatel niiviisi võimalik kohvikusse minemise asemel hoopis raamatukokku tulla. Lugejakoolitust ei pakuta, lugejad tegutsevad ise, kuid raamatukogutöötajad abistavad neid vajadusel. Hoidlas nägime digitaalseid arhiiviriiuleid, mille liigutamiseks tuli riiuli küljel oleval tablool sisestada õige kood. Raamatukogu juhataja sõnul saadi need ühe projekti raames paarkümmend aastat tagasi. Ta ütles, et senini on need hästi töötanud, kuid ei tea, mis saab, kui digitaalne seade peaks rikki minema.

ROOTSIS EI OLE TAVAKS KASUTADA VABATAHTLIKKE NING TUDENGITE TÖÖLEVÕTMINE TOIMUB SARNASELT TEISTE TÖÖTAJATE PALKAMISEGA.

Erialaraamatukogude sektsiooni kuuluvad ka meditsiiniraamatukogud ja nii oli järgmiseks külastatavaks kohaks **Karolinska Instituudi raamatukogu** (*Karolinska Institutet Universitetsbiblioteket, KIB*). Karolinska Instituut on üks Euroopa suuremaid ja prestiižsemaid meditsiiniülikoole. Ülikoolis õpib 6000–7000 tudengit, õppe- ja teadustöö toimub kahes kampuses: Solnas ja Flemingsbergis ning vastavalt sellele on ka raamatukogul kaks keskust. Raamatukogu keskendub meditsiini- ja tervishoiualase kirjanduse kogumisele ja vahendamisele ning ülekaalus on e-ressursside kasutamine. Külastasime Solna õppekeskuse raamatukogu, kus meid võtsid vastu klienditeenindus- ja kommunikatsioonispetsialist **Maria Ljung** ning tudengite infokirjaoskuse õpetamise ja juhendamisega tegelev **Andreas Jacobson**.

Erikogude lugemisruum Karolinska Instituudi raamatukogus

Töökohad Karolinska Instituudi raamatukogu lugemissaalis

Maja oli üsna tühi, sest õppetegevus ei olnud augustis veel alanud. Fuajees sattusime kohe turuplatsile TORGET, kokkusaamiskohta, kus lõunavaheajal toimuvad õppejõudude inspireerivad loengud ning üliõpilased saavad võileibu süüa ja samal ajal kuulata loengut mõnel huvitaval teemal. Info teemade ja esinejate kohta on avaldatud kodulehel. Raamatukogu koduleht on väga informatiivne, teave on hästi struktureeritud ja hõlpsasti leitav. Raamatukogus on 118 töötajat ning väga palju tegeletakse tudengite uurimis- ja teadustegevuse toetamisega: korraldatakse töötubasid akadeemilise kirjutamise edendamiseks, infoallikate leidmiseks, tööde vormistamiseks jne.

Raamatukogus ringi liikudes oli näha, et suurt tähelepanu pööratakse ruumide sisekujundusele. Maria Ljungi sõnul soovivad paljud üliõpilased töötada raamatukogus ning lisaks rühma- ja individuaaltööruumidele on istumiseks ja töötamiseks kujundatud erinevas stiilis kohti. Raamatukogus leidub ka mõnusaid puhkenurki nii traditsioonilise diivani kui ka ripptoolide ja kunstmuruga. Et raamatukogus olemist püütakse võimalikult mugavaks teha, oli näha ka õppeklassis, kus lisaks arvutitöökohtadele oli mugav diivan, kohviaparaat ja kööginurk. Andreas Jacobson ütles, et kuigi üliõpilased võivad loengu ajal neid mugavusi nautida, on nad siiski rohkem keskendunud õppimisele. Tudengitele infokirjaoskuse

Maria Ljung ja
Andreas Jacobson

Kokkusaamiskoht
raamatukogu fuajees

õpetamine toimub kolmes etapis ning algab tutvustusega, millele järgneb teadmiste omandamine ja kordamine ning lõpuks veel õpitu ülekordamine. Tihedat koostööd tehakse õppeosakonna ja erialaga seotud õppejõududega. Lisaks üliõpilastele koolitatakse ka lektoreid ja teadlasi. Maria Ljung ütles, et sügisest plaanitakse rakendada projekti *Töötajateta raamatukogu*, mis võimaldab üliõpilastel kasutada raamatukogu ka hilistel õhtutundidel väljaspool personali tööaega.

Hallwyli majamuuseumi (*Hallwylska museet*), mis oli valitud väisamiseks meie sektsiooni muuseumiraamatukogudele mõeldes, peetakse üheks Stockholmi põnevamaks ja ekstsentrilisemaks muuseumiks. Krahvi ja krahvinna Walther ja Wilhelmina von Hallwyli talvekoduks ehitatud hoones saab tutvuda Rootsi suurima kunsti-, portselani- ja antiikmööblikoguga, imetleda luksust ja detailideni läbimõeldud lahendusi tubades ning salongides. Muuseumi arendusjuht **Emelie Höglund** andis ülevaate majast ning perekond Hallwylist. Jõudsime põgusalt tutvuda ruumide ja perenaise portselanikoguga. Wilhelmina von Hallwyl, sündinud Kempe (1844–1930) oli üks Rootsi suurimaid kunstikollektsionääre. Maja, asukohaga Hamngatan 4, pidi täitma kolme otstarvet: olema talvekuudel perekonna koduks, perefirma kontoriks ning mahutama krahvinna üha kasvavaid kollektsioone. Perekond oli jõukas ja maja ehitamisel kokku ei hoitud: tööle palgati silmapaistev arhitekt Isak Gustaf Clason, kelle tuntumate tööde hulka kuulub ka Nordiska museet. Maja ehitati ajavahemikul 1893–1898, kasutades parimaid materjale, kogenenumaid meistreid ning tolle aja kohta selliseid uuenduslikke tehnoloogiaid ja mugavusi nagu keskküte, tsentraalne tolmuimeja, elektripliit ning elektrivalgustus kõikides tubades. Samas oli mõeldud ka säästlikkusele: nii oli köögis lisaks külma ja sooja vee kraanidele ka kolmas kraan, millest tuli vihmavesi. Juba oma eluajal tuli krahvinnal mõte kujundada majast muuseum ning arvatavasti seepärast oli ta oma kogud, sh köögitarvikud, hoolikalt katalooginud. 37 paksu köidet sisaldavad lisaks esemete kirjeldustele ka fotosid ning teavet, millal ja kust ese on hangitud. 1920. a annetasid Walther ja Wilhelmina von Hallwyl maja Rootsi riigile tingimusega, et maja sisustust ei tohi muuta. Kaheksa aastat peale Wilhelmina surma avati muuseum avalikkusele. Kogumis- ja digiteerimisüksuse juhataja asetäitja, fotograaf **Erik Lernestål** rääkis lühidalt museaalide digiteerimisest, mida Eesti Sõjamuuseumi töötajad plaanivad tulevikus lähemalt uurima minna. Muuseum teeb koostööd Kuningliku Relvakambri (*Livrustkammaren*) ja Skoklosteri lossiga, nende kollektsioonidega on võimalik tutvuda ühises e-kataloogis. Et jõuda suurema hulga publikuni, on andmebaas avalik ning materjalide kasutamine toimub vastavalt Creative Commonsi litsentside tingimustele.

Rootsi Rahvusraamatukogus (*Kungliga biblioteket*) oli üllatuseks, et meid võttis vastu neljaliikmeline meeskond, eesotsas teadusdoktor **Jānis Krēsliņšiga** ning olime palutud värskendavale kohvipausile. Seejärel andis asedirektor **Lars Patrik Ilshammar** ülevaate raamatukogust. Rahvusraamatukoguna kogutakse kõiki Rootsis ilmunud ja Rootsit käsitlevaid materjale alates 1661. a-st. Hinnanguliselt olevat 60% enne 16. sajandit Rootsis trükitud materjalidest hävinud. Raamatukogus on *ca* 20 miljonit teavikut ning 170 km riiuleid. Kõik teavikud ei asu avariiulitel ning probleemiks on hoidlate ruumipuudus. Laenutusi on aastas 92 000, sh andmebaaside kasutusi 37 000, otsingut saab sooritada *online*-kataloogides Regina ja LIBRIS. Raamatukogu põhitegevused lisaks kogumisele, kirjeldamisele ja säilitamisele on materjalidele juurdepääsu võimaldamine, riikliku raamatukogunduse koordineerimine ning koostöö edendamine. Seejuures oli huvitav, et raamatukogu olulise eesmärgina rõhutati ühiskonna paremaks muutmist (*bettering society*). Rahvusraamatukogus on 298 töötajat (naisi 53% ja mehi 47%) ning töötajate keskmine vanus on 49 aastat. Paraku ei õnnestunud meil välja uurida, miks on raamatukoguhoidja amet Rootsis meeste seas populaarne ning see võiks olla ehk mõne järgmise õppereisi teemaks. Jānis Krēsliņši ettekanne oli filosoofilise alatooniga ning tema oskuslik seoste loomine tänapäeva ja eelnevate ajastute vahel meenutas ajaliftiga sõitu. Huvitav oli tema kaasaegse nutitelefoni võrdlemine 17. sajandi raamatuga: sama formaadiga ja sama paeluv. Tema esinemisest jäi kõlama mõte: et materjalid ei muutuks kasutuks, on tähtis neile lisada väärtust. Raamatukogu kogub TV- ja raadioprogramme ning potentsiaalse infoallikana nähakse sotsiaalmeediat, kuid seoses sellega vajavad lahendamist järgmised probleemid: kuidas tohutu kiirusega kasvavast infohulgast eristada ühiskondlikult vajalik, avalik *versus* eraeluline materjal, eetilised küsimused jne. Igal aastal investeeritakse 6–8 miljonit Rootsi krooni digihoidla toimimisse ning raamatukogu tegevus on suunatud sellele, et oleks rohkem kasutajaid ja materjalidele parem juurdepääs.

Lars Patrik Ilshammar, dr Mats Rohdin ja Ulf Strömquist

E-RESSURSSIDE TELLIMINE SÕLTUB RAAMATUKOGUTÜÜBIST: KUI HUMANITAAR- JA SOTSIAALTEADUSTE RAAMATUKOGUDES EI OLNUD E-RESSURSSIDE TELLIMINE PRIORITEEDIKS, SIIS KAROLINSKA INSTITUUDI RAAMATUKOGUS KUI MEDITSIINIRAAMATUKOGUS OLID ÜLEKAALUS E-MATERJALID NING PALJU TÄHELEPANU PÖÖRATI LUGEJATE INFOKIRJAOSKUSE EDENDAMISELE.

Filmiteadlane, filosoofiadoktor **Mats Rohdin** esines ettekandega filmiarhiivist ja audiovisuaalsetest materjalidest. Kogutakse filme, mis on valminud Rootsis ning materjalide hankimiseks tehakse rahvusvahelist koostööd. Ta rõhutas, et keskendutakse sisule ja eesmärgiks on, et materjalidele oleks lihtne juurdepääs. Tõestuseks, et filmiarhiiv sisaldab ka Eestiga seotud materjale, nägime katkendit 1935. a valminud ajaloolisest dokumentaalfilmist *Strandhugg på Rågö*, mis on filmitud Pakri saarel. Seejärel kuulasime **Ulf Strömquisti** ettekannet raamatukogu e-ressurssidest. Teadusraamatukoguna koordineerib Rootsi Rahvusraamatukogu riigi teadusraamatukogude tegevust: 20% eelarvest läheb teaduslike väljaannete ja andmebaaside hankimisele ning need on vastavalt raamatukogu profiilile humanitaar- või sotsiaalteaduslikud. Eri platvormide kaudu on juurdepääs 60 000 ajakirjale: kättesaadavad on 150 andmebaasi, nendest 50 on tasulised. E-raamatuid on vähe, *ca* 280 nimetust. Populaarne teenus on *Books on Demand*, tellimused täidetakse nädalaga. Andmebaaside kasutamise vähest aktiivsust põhjendati sellega, et tõenäoliselt on raamatukogu kasutavatel üliõpilastel ja õppejõududel juurdepääs oma õppeasutuse või institutsiooni hangitud e-ressurssidele. Raamatukogu teeb koostööd ajakirjade ja ajalehtede väljaandjatega ning eelistatakse tellida juurdepääs perioodiliste väljaannete arhiividele. Huvitav oli seegi, et päevalehtede pakettide hankimisel on ostetud juurdepääs ka väljaannetele Известия ja Правда, mida põhjendati sellega, et neid saab soodsama hinnaga.

Külastatud raamatukogud olid eripalgelised. Selgelt oli näha, et e-ressursside tellimine sõltub raamatukogutüübist: kui humanitaar- ja sotsiaalteaduste raamatukogudes ei olnud e-ressursside tellimine prioriteediks, siis Karolinska Instituudi raamatukogus kui meditsiiniraamatukogus olid ülekaalus e-materjalid ning palju tähelepanu pöörati lugejate infokirjaoskuse edendamisele. Positiivselt üllatas, et igal pool oldi meie külaskäiguks põhjalikult ette valmistatud, kohtumised ja arutelud sealsete raamatukogutöötajatega olid huvitavad. Tulevikus võiks korraldada mõne õppereisi, kus suurem rõhuasetus oleks raamatukoguhoidja kutseoskuste ja raamatukogutööga tutvumisel. Õppereisil osalenud said mitmesuguseid ideid ja kontakte koostöö edendamiseks. Suur tänu ERÜ-le ja Kultuuriministeeriumile õppereisi toetamise eest!

Aastatel 2005–2017 on välja antud 1020 raamatukoguhoidja kutsetunnistust

Krista Talvi,
ERÜ kutsekomisjoni esimees

Eesti Raamatukoguhoidjate Ühingu kutsekomisjon, kuhu kuuluvad Malle Ermel, Jüri Järs, Aira Lepik, Aime Miil (liige 2017. a-st), Katrin Niklus, Krista Talvi ja Ilmar Vaaro, tuli kokku 21. septembril k.a Rahvusraamatukogus, et päevakorra põhipunktina läbi vaadata raamatukoguhoidjatelt saabunud kutse taotlemiseks esitatavad dokumendid, kontrollida nende vastavust raamatukoguhoidja kutse taotlemise korras esitatud nõuetele ja hinnata kutsetaotleja kompetentsust. Raamatukoguhoidjatele on kutset antud alates 2005. a-st dokumentide alusel.

Kutse taotlemise avaldusi saabus sellel aastal 15: kutset *Raamatukoguhoidja, tase 6* taotles 12 raamatukoguhoidjat ning kutset *Raamatukoguhoidja, tase 7* taotles 3 raamatukoguhoidjat.

Dokumentide vormistamisega oli kutsetaotlejatel tänavu päris palju küsitavusi. ERÜ büroo, kes kutsetaotlused esimesena üle vaatab, nägi dokumentide kättesaamisega rohkem vaeva kui eelnevatel aastatel. Rohkem oli ka konsultatsioone enesehindamise ja õpimapi koostamise kohta. Kuid vastavalt *Kutse andmise korrale* olid kõik dokumendid koos ja kutsekomisjonile esitatud.

Kui kutsekomisjon oli iga taotluse individuaalselt üle vaadanud, läbi arutanud ning seda hinnanud, jagati kutseid järgmiselt:

Kutse *Raamatukoguhoidja, tase 6* said
Edith Alasi, Anu Keinaste, Jane Kiristaja, Stiina Koit, Marianna Petinova, Maarika Rakaselg, Airi Raudson, Anneli Rätsep, Ene Seppa, Kadri Spriit, Tuuli Tikko, Piret Toots.

Kutse *Raamatukoguhoidja, tase 7* said
Liilia Kõiv, Annely Veevo, Krista Visas.

Palju õnne ja edu kutsetöös!

Eesti Raamatukoguhoidjate Ühingu kutsekomisjon 2017. a.
Ees Jüri Järs ja Ilmar Vaaro, taga Malle Ermel, Katrin Niklus, Krista Talvi (esimees), Aime Miil ning Aira Lepik.
Foto: Reet Olevsoo

FIRST COLUMN

3
There are books, a smile, and a good word for everybody
Ülle Kauksi
In her address to Estonian librarians in the Seto language, Ülle Kauksi, a poetess living in Obinitsa village, points out the importance of rural libraries for both Setomaa Parish in Southeastern Estonia as well as for Estonia in general. She is convinced that village libraries have a lot to offer to people also today, when the Estonian administrative reform is being implemented.

FOCUS: "SLOW LIBRARY"

4
***Slow librarian* on the information highway**
Krista Lepik
In her article, Krista Lepik, PhD, the Curriculum Programme Director of the Professional Higher Education in Information and Document Management and Library and Information Environments at the Institute of Social Studies of the University of Tartu and the Lecturer in Information Science at the University, talks about "slow work" and "slow library". The article begins with outlining social challenges related to the densification and acceleration of social time. Different people may have different opportunities for and interests in multitasking. So, multitasking may be – dependent on one's age and area of work – a source of joy and means of endeavour for one person, and a cause of resentment and time stress for another. The following questions raise from that: how can a librarian herself/himself better cope in the vortices of multitasking, and how can librarians support those, who belong to the group of people under constant time stress? Being "slow librarian" is a mentality and behaviour that, first and foremost, nurtures and supports the librarian herself/himself, then the reader.

7
***Infoteadused teoorias ja praktikas* has been published!**
The first information science textbook of higher education institution in the Estonian language, *Infoteadused teoorias ja praktikas* ("Information Sciences in Theory and Practice"), was prepared with an aim to treat the most important areas of information science and to create context for understanding information sciences. The textbook provides a general overview of information science and its users can acquire more in-depth knowledge by elaborating on the references and additional materials, the presented concepts contribute to the convergence of specialty-specific terminology in Estonian. The authors of the textbook are Sirje Virkus, Aira Lepik, Elviine Uverskaja, Tiiu Reimo, Silvi Metsar, Raivo Ruusalepp, Aile Möldre, and Merle Laurits, the lecturers of the academic branch of information science at Tallinn University, and Sirje Virkus, Tiiu Reimo, and Aira Lepik have edited it. The textbook was published by Tallinn University Press in the series "Gigantum humeris", and its preparation was financially supported from the Ministry of Education and Research' programme "Textbooks of Higher Educational Institutions in Estonian 2013–2017".

8
***Slow library* – a serene oasis in the hurrying world**
Krista Lepik
Some people may be satisfied with the acceleration of social time and multitasking; nevertheless, it might cause frustration among others – thus an issue has emerged how can a "slow library" support its user, who is running short of time. In the current article, Krista Lepik, PhD, investigates what characterises "slow library" and what does a "slow" library have to offer to users. The concept of "slow library" was introduced to professional literature by Mark Leggott, who laid down the principles of "slow library" in his Slow Library blog. If one can also observe the education- and community-centred approach in earlier manifestoes that reflect library activities (e.g. the UNESCO Public Library Manifesto), then in addition to that, Leggott emphasises reciprocal learning, locality, excellence, passion, and pleasure, thus firmly remaining within the framework of the principles of a so-called "slow movement".

DEVELOPMENT ACTIVITIES

10
What kind of impact does a library have? About the service quality study at the National Library of Estonia. Part I
Kai Välbe
Service quality reveals how the client experiences the service as compared to his/her expectations. In 2016, the National Library of Estonia conducted a service quality study, using the SERVQUAL method. The study helped the National Library to decide which quality indicators are important to the responder and which need to be improved first of all.

PERSONAGE

16
Astrid – a confirmed optimist from Türi. An interview with Astrid Karpender
Mihkel Volt
Astrid Karpender is a new Director of Türi Library, who was appointed to this position before last Christmas. Together with Teet Malsroos, a photographer, we went to interview her in the spring capital of Estonia and to catch a fresh glimpse of the library. It appeared that the library that turned ninety in spring is in good health and future-oriented.

THE YEAR OF CHILDREN'S AND YOUTH CULTURE

24
Children involved in creative writing
Kätlin Vainola

Kätlin Vainola, a children's author, is the instructor of the Creative Writing Hobby Group at the Estonian Children's Literature Centre. She says that there has been an opportunity to get involved in creative writing at the Children's Literature Centre for three years already. "When we started with creative writing, we had no idea, how our work should be organised, as the Children's Literature Centre had never housed such a hobby group. We did not know, whether an hour and a half every week is too little or too much for children, whether there are any children at all, who do not get frightened by the word "writing". It seems that everything has gone well for us. Currently, two groups – one for older, and another for younger schoolchildren – assemble," Kätlin Vainola describes the situation.

ESTONIAN LIBRARIANS' ASSOCIATION

27
Three days of the Committee on Collection Management in St. Petersburg
Kate-Riin Kont

This year, the study trip of the ELA Committee on Collection Management was made to St. Petersburg, taking place from the 5th up to the 9th of June. The National Library of Russia, the Hermitage Academic Library, Vladimir Mayakovsky Central City Library, and the Scientific Library of St. Petersburg State University were visited.

36
Special librarians' study trip to Stockholm
Ülle Kalvik

The article talks about the study trip of the ELA Special Libraries Section to the special libraries in Stockholm from the 14th up to the 17th of August. The author explains the focus of this year's study trip as follows: "Our section draws together representatives of the most diverse kinds of libraries and, keeping this in mind, we had selected the places to visit on the trip. The programme was tight: in two days we got acquainted with the Karolinska Institutet University Library, the libraries of the Swedish Army Museum and Sweden's national centre for architecture and design, ArkDes, the National Library of Sweden, and the Hallwyl House Museum."

41
1,020 librarian's professional certificates have been issued since 2005 up to 2017
Krista Talvi

According to Krista Talvi, the Chair of the ELA Professional Qualifications Committee, fifteen applications for granting professional qualifications were filed in the current year: twelve librarians applied for the professional qualifications "Librarian, level VI", and three librarians – "Librarian, level VII". Edith Alasi, Anu Keinaste, Jane Kiristaja, Stiina Koit, Marianna Petinova, Maarika Rakaselg, Airi Raudson, Anneli Rätsep, Ene Seppa, Kadri Spriit, Tuuli Tikko, and Piret Toots were issued with the professional certificate "Librarian, level VI" and Liilia Kõiv, Annely Veevo, and Krista Visas were issued with the professional certificate "Librarian, level VII".

RK
5/2017

EESTI RAHVUS-RAAMATUKOGU

EESTI RAAMATUKOGU-HOIDJATE ÜHING

Toimetus-kolleegium:
Janne ANDRESOO
Kadri HAAVANDI
Gerda KOIDLA
Silvi METSAR
Reet OLEVSOO
Maris PAAS
Kristina PAI
Asko TAMME
Marje TAMRE
Ilmar VAARO
Kristel VEIMANN

Esikaanel:
Türi Raamatukogu uus direktor Astrid Karpender

Tagakaanel:
Eesti Lastekirjanduse Keskuse loovkirjutamise huviringis
Fotod: Teet Malsroos

Ilmub
6 korda aastas
Eesti Kultuurkapitali ja Hasartmängumaksu Nõukogu toetusel.

ISSN 0235-0351

***Raamatukogu* toimetus**

Toimetaja
Mihkel VOLT

Keeletoimetaja
Gerli EERO

Kujundaja
Margit PLINK

Aadress:
15189 Tallinn,
Tõnismägi 2
Eesti Rahvusraamatukogu

www.nlib.ee/ajakiri

nlib.ee/ajakiri
RK
5/2017